

1. ความเมื่องต้น

ในปัจจุบัน ประชาราษฎรต่างพากันเข้าใจอย่างเดียว “ภัย” และ “อกร” เป็นรายได้ประเภทหนึ่งของรัฐบาล และมีการใช้กำลังสองในความหมายที่ไม่แตกต่างกัน อาทิเช่น มีการใช้คำว่า “ภัยเข้ามา” และ “ภัยข้าออก” ทดแทนคำว่า “อกรเข้า” และ “อกรข้าออก” เป็นต้น แต่เมื่อได้สืบสานเรื่องราวของ “ภัย” และ “อกร” ไปในอดีต เราถึงจะได้พบว่า คำว่า “ภัย” เป็นศัพท์ที่มีอายุไม่ถึง 200 ปี ในขณะที่คำว่า “อกร” ได้ใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นอย่างน้อย นอกจากนี้ ศัพท์ทั้งสองในระยะแรกก็หาได้มีความหมายเหมือนกันไม่ แต่เหตุใดจึงได้กล่าวความจนกระทั่งกล้ายเป็นคำเดียวกัน และมีความหมายที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ในปัจจุบัน บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคลิกลายแห่งความหมายของคำว่า “ภัย” และ “อกร” ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยต่อไป

ในการศึกษาประวัติความเป็นมาหรือพัฒนาการของการใช้คำว่า “ภัย อกร” ในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย เราช่วยกัน

รังสรรค์ ชนาพรพันธุ์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศัพท์ ภัย อกร ในประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจไทย

จำแนกยุคสมัยแห่งการใช้คำพ้องดังกล่าวนี้ออกคร่าวๆ เพื่อที่จะพิจารณาดูว่า เด่นยุคสมัยมีการใช้คำว่า “ภาษีอากร” ในความหมายเดียวกันอย่างไร หากยึดถือเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เราอาจจำแนกยุคต่างๆ ออกเป็นอย่างน้อย 5 ยุค คือ

- (1) ยุคก่อนรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
- (2) ยุครัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
- (3) ยุคหลังรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปี 2475
- (4) ยุคปี 2475 – 2503
- (5) ยุคปี 2504 – ปัจจุบัน

2. ยุคก่อนรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ก่อนรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ปรากฏว่ามีศัพท์คำว่า “ภาษีอากร” ใช้ในภาษาไทย รายได้ของแผ่นดินที่เรียกว่ากันว่า “ภาษีอากร” ในปัจจุบัน เดิมเรียกรวมกันว่า “ส่วยสาอากร” หรือ “ส่วยสัดพัทธยากร”¹

คำว่า “ส่วยสาอากร” นั้น นายวิชัย ประสังสิตให้ข้อสันนิษฐานว่ามาจากการคำว่า “ส่วยสาพากร” คำว่า “สาพากร” นั้นมาจาก “สรรพากร” (= สรรพ + อากร) เปลว่า อากรทั้งปวง (ว.ช. ประสังสิต 2514 : 2-3)

ตามด้านนາภาษีอากร สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงให้บรรดาชินบายว่า ลักษณะการจัดเก็บภาษีอากรในสยาม-ประเทศเดิมโบราณ อาจจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภท (ดำรงราชานุภาพ 2512 : 1) คือ

(1) จังกอนหรือจอกอน² คือ ภาษีที่จัดเก็บจากสินค้าที่ดำเนินด้านภาษี ด้านภาษีเรียก กันมาแต่เดิมว่า “ขอน” ซึ่งเป็นที่สำหรับคดียังกันจังกอน ด้านขนอนมักจะดังอยู่ปากทางที่จะเข้าเมืองถ้าเมืองดังอยู่ใกล้แม่น้ำ ให้แม่น้ำลำคลองเป็นที่สัญจรไปมา ด้านขนอนมักดังอยู่ตรงทางน้ำร่วมกัน โดยเหตุที่จังกอนจัดเก็บจากสิน

1. เมื่อกาญจน์ สมเกียรติกุล และยุพา ชุมจันทร์ แปล H.G.Q. Wales (1934) ศัพท์ที่ใช้ในบทที่ว่าด้วย “รายได้และรายจ่าย” คือ ส่วยสัดพัทธยากร (กาญจน์ สมเกียรติกุล และยุพา ชุมจันทร์ 2519 : 326) แต่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงใช้คำว่า “ส่วยสัดพัทธยากร” (ดำรงราชานุภาพ 2512 : 1) พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 กี สะกด “พัทธยากร”

ค้าผ่านด่านนี้เอง จึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ภาษีผ่านด่าน” จังกอนบางส่วนจัดเก็บจากสินค้าเข้าและสินค้าออก ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่า “ภาษีศุลกากร” อันประกอบด้วยอกราคาเข้าและอากรขาออก การเก็บจังกอนนั้นอาจจัดเก็บในรูปสิ่งของ (tax in kind) ดังเช่นการเก็บข้าวส่วนสินค้าผ่านด่านตามพิกัดเก็บ 10 หยิน 1 เป็นอาทิ หรืออาจจัดเก็บเป็นตัวเงินตามขนาดของยานพาหนะที่ขนสินค้า เช่น ตามน้ำหนัก ความยาว หรือความกว้างของปากเรือ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จังกอนจึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ภาษีปากเรือ”

(2) อากร³ หมายถึง ส่วนที่เก็บจากการผลประโยชน์ที่ภาระภารตนาการทำมาหากได้โดยประกอบการต่างๆ เช่น ทำงาน ทำไร่ ทำสวน ฯลฯ หรือ โดยได้รับสิทธิจากรัฐบาลไปทำการต่างๆ ด้วยกันเอง อากรที่เก็บเป็นตัวเงินหรือเป็นสิ่งของได้ หากดีความตามกฎหมายก็มีการแบ่งปรับบุนสนมขึ้น อากรที่เป็นภาษีที่จัดเก็บตามหลักผลประโยชน์ แห่งรัฐ (The Benefit Principle of Taxation) กล่าวคือ ผู้ที่เสียอากรให้แก่รัฐเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการรัฐไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

(3) ส่วย⁴ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันยฐานว่าคำว่า “ส่วย” เก็บจะมาเด็กภาษาเดิมว่า “ส่วยโน้ม” ซึ่งหมายถึงการเก็บส่วนลดจากผลประโยชน์ของราชภูมิ (ดำรงราชานุภาพ 2512 : 1) ส่วยในประวัติศาสตร์การคลังของไทยมีความหมายอย่างน้อย 4 นัย กล่าวคือ

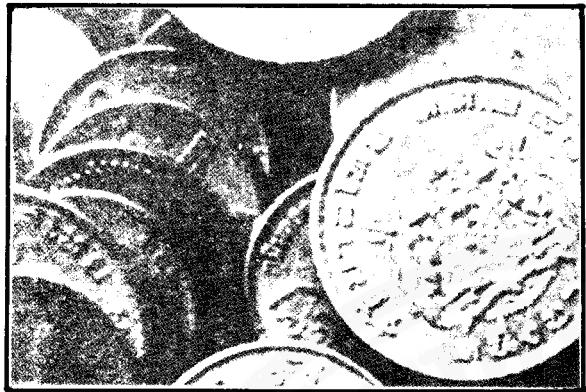
ประการแรก ส่วย หมายถึง สิ่งของที่รัฐบาลเรียกร้องเอาจากเมืองที่อยู่ใต้ปกครองหรืออยู่ในความคุ้มครองเป็นค่าตอบแทนการปกครอง หรือคุ้มครอง ส่วย ตามความหมายนี้จึงมีลักษณะเป็นเครื่องราชบรรณาการ

ประการที่สอง ส่วย หมายถึง เงินช่วยราชการตามที่กำหนดเรียกเก็บจากราษฎรชาญที่มีได้รับราชการทหารเป็นรายบุคคล สังคม

² ดำรงราชานุภาพ (2512 : 1-2); อนุมานราชธน (2506 : 1-4); ว.ช. ประสังสิต (2514 : 4-8); กาญจน์ สมเกียรติกุล และยุพา ชุมจันทร์ (2519 : 329-332); ชัย เรืองศิลป์ (2522 : 76); ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 219)

³ ดำรงราชานุภาพ (2512 : 1) อนุมานราชธน (2506 : 7); วิวัฒนไชย (2504 : 4-5); ว.ช. ประสังสิต (2514 : 8-10)

⁴ ดำรงราชานุภาพ (2512 : 1, 3); ว.ช. ประสังสิต (2514 : 10-11); ชัย เรืองศิลป์ (2522 : 78-79); ราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 781); กาญจน์ สมเกียรติกุล และยุพา ชุมจันทร์ (2519 : 317-319)



ไทยเด็ดเดี่ยมมีระบบการเกณฑ์แรงงานจากรายภูร โดยรัฐไม่ต้องจ่ายค่าจ้าง แต่รัฐจะให้ความคุ้มครองทางกฎหมายเป็นการตอบแทน (ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์ 2518; ปีะฉัตร ปิตะวรรณ 2526) เดิมรายภูรชาทที่มีคุณสมบัติดามประกาศของทางการจะถูกเกณฑ์แรงงาน (ซึ่งเรียกว่าการรับราชการ) ปีหนึ่ง ๔ เดือน ต่อเมื่อปัญหาการขาดแคลนแรงงานฟ่อนคลายลง จำนวนการเข้าเดือนจึงลดลง ดังที่ได้กล่าวไปลีปี ๔ เดือน ในสมัยกรุงธนบุรี และเหลือปีลีปี ๓ เดือนในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ผู้ที่ไม่มารับราชการมีอีกเวรของคนจะต้องเสียส่วย เรียกว่า “ส่วยแทนแรง” ทั้งนี้เพื่อที่ทางราชการจะได้นำไปจ้างคนมาทำงานแทน ส่วยแทนแรงอาจชำระเป็นตัวเงินหรือชำระเป็นสิ่งของก็ได้ หากชำระเป็นสิ่งของ จักต้องชำระในอัตราเมื่อคิดเป็นเงินแล้วสามารถนำไปจ้างคนมาทำงานแทนได้ ในชั้นแรก ทางราชการอ้างว่า ส่วยแทนแรงที่จัดเก็บนี้จะนำไปจ้างคนทำงานแทน แต่ในชั้นหลังเมื่อไหร่มีจำนวนเหลือฟื้อจ่อนกินงาน ส่วยแทนแรงที่จัดเก็บได้ก็นำเข้าคลัง โดยมิได้นำมาใช้จ่ายในการจ้างงานแต่ประการใด (ข้อ เรืองศิลป 2522 : 75) ส่วยแทนแรงจะเปลี่ยนชื่อเป็น “ค่าราชการ” เมื่อใดนั้นไม่ปรากฏชัด แต่ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “เงินรัชชุปการ” (แปลว่า เงินบำรุงแผ่นดิน) ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งฤทธิ์ที่รัชกาลปี 2462 และถูกยกเลิกไปโดยคณะราษฎรในปี 2481 ในขณะที่หลวงประดิษฐมนูธรรมนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (บริดี พนมยงค์ 2526 : 25-26)

ประการที่สาม ส่วย หมายถึง เงินที่ทางราชการเกณฑ์ให้รายภูร่วมรับภาระในการกระทำการงานอย่าง เช่น เกณฑ์ให้ช่วยกันเดี้ยงแยกเมือง หรือเกณฑ์ให้ช่วยกันสร้างป้อมปราการ เป็นต้น (ด้ำรราชานุภาพ 2512 : 3)

ประการที่สี่ ส่วย หมายถึง ทรัพย์มรดกของผู้มรณภาพซึ่งต้องพัทชยา กล่าวคือ ถูกปรินเป็นของหลวง เนื่องจากเกินกำลังของ

ภาษาท lokale ไว้ใช้สอย (ด้ำรราชานุภาพ 2512 : 3)

(4) ฤชา^๕ ก็คือธรรมเนียมที่ทางราชการเรียกเก็บจากรายภูรซึ่งได้รับประโยชน์จากการเจพะตัว เช่น ผู้ใดจะขอโอนครัวสารเพื่อมิให้ผู้อื่นบุกรุกย่างซิงที่เรือสา่นไว้รนา จักต้องเสียฤชาแก่รัฐ เป็นต้น ฤชาที่สำคัญ ได้แก่ ค่าธรรมเนียม และค่าปรับทางการศาล

ดังนี้ พระเจ้าได้ว่า ในบรรดาภัยอีก ๔ ประเภทที่จัดเก็บมาเด้บิรภากลันนี้ เนพะจักถอนและส่วยเท่านั้นที่บังคับเก็บโดยที่ผู้เสียมิได้รับผลด้วยตอบแทน (quid pro quo) ส่วนอาการและฤชาอาจอีกเป็นภัยที่จัดเก็บตามหลักผลประโยชน์ที่ได้รับจากรัฐ (The Benefit Principle of Taxation) อีก ๔ ประเภทนี้ ไม่มีประเภทใดเลยก็ใช้คพท “ภัย”

ปัญหางึงมืออยู่ว่า การใช้คำว่า “ภัย” ในความหมายที่เป็นรายได้ประเภทหนึ่งของรัฐบาลนั้นได้เริ่มต้นเมื่อใด ?

๓. ยุครัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากการตรวจสอบงานวิชาการในสาขาวิชาประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ไม่ปรากฏว่ามีงานวิชาการชั้นใดที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการใช้ศพท คำว่า “ภัย” อีกชั้นเดียวทั้งนี้ยกเว้น ตำนานภัยอีกรอบอย่าง ของ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ งานวิชาการชั้นหลัง ๆ เมื่อกล่าวถึงประเดิ่นดังกล่าวนี้ก็ส่วนแล้วแต่ต้องอ้างอิงพระองค์ท่านด้วยกันทั้งสิ้น

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายว่า คำว่า “ภัย” ในภาษาไทยนั้น แต่เดิมใช้แต่ในความหมายว่า “ได้เปรีบ” ดังเช่นกล่าวว่า สิ่งนี้มีภัยกิจว่าสิ่งโน้น ที่มาใช้ในความหมายของรายได้แห่งแผ่นดินนั้น คุณมีนจะเพิ่งปรากฏในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และเข้าใจว่ามาจากภาษาเดียวกัน “บูชี” อันหมายถึงสำนักเจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่เก็บผลประโยชน์ของแผ่นดิน (ด้ำรราชานุภาพ 2512 : 8-9) ในรัชกาลจังกล่าว นี้ได้มีการปฏิรูประบบการจัดเก็บภัยอีกการ โดยใช้ระบบเจ้าภัยนายนายอกรเป็นแทน^๖ กล่าวคือ รัฐบาลเปิดให้มีการประมูลเพื่อรับเหมาผู้ขายด้วยการจัดเก็บภัยอกรประเภทต่าง ๆ โดยผู้ประมูลจะต้องเสนอว่าจะแบ่งปันผลประโยชน์จำนวนเท่าใดแก่แผ่นดิน ผู้ที่

^๕ ด้ำรราชานุภาพ (2512 : 2); ภัยนี้ สมเด็จตติกุล และยุพา ชุมจันทร์ (2519 : 335); ว.ช. ประสังสิต (2514 : 11-12); ข้อ เรืองศิลป (2522 : 76-77)

เสนอข้อด้วยผลประโยชน์แก่ผู้คนดินสูงสุดในการจัดเก็บภาษีอากร ประเพณีดี ก็จะมีอำนาจกฎหมายในการจัดเก็บภาษีอากรประเพณีนั้น ซึ่งเรียกว่า “เจ้าภาษีนายอากร” ระบบเจ้าภาษีนายอากรมีลักษณะไม่แตกต่างจากระบบ “น้ำดี” ของจีนในสาระสำคัญ เนื่องจากทางราชการมีปัญหารายได้ไม่พอเพียงเกี่ยวกับการใช้จ่ายในบุคลากรที่ 2 ครั้นมาในรัชกาลที่ 3 จึงได้มีการจัดเก็บภาษีอากรชนิดใหม่ร่วม 38 ประเพณี อาทิเช่น บ่อนน้ำเงิน ภาษีผลผลิตประเพณีต่าง ๆ อันได้แก่ มะพร้าว พริกไทย น้ำมัน น้ำประทัดต่าง ๆ เป็นต้น ภาษีที่จัดเก็บใหม่ทั้ง 38 ประเพณีได้เปิดประชุมให้เอกชนรับเหมาไปจัดเก็บ จึงจัดเข้าระบบ “น้ำดี” ด้วยเหตุนี้เอง ภาษีที่จัดเก็บใหม่ทั้ง 38 ประเพณีนี้จึงได้วางกำหนดน้ำหนักว่า “ภาษี” โดยที่ก่อนหน้านั้น ยังไม่ได้มีการใช้ศัพท์ “ภาษี” ในความหมายที่เป็นรายได้ของแผ่นดิน หากพิจารณาในบริบทของสังคมไทยขณะนั้น “ภาษี” ก็คือรายได้ประเพณีใหม่ของรัฐบาลนั้นเอง

ความเข้าใจข้างต้นนี้ประกอบย่อๆ ดังเดิมยังจากพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูประบบการคลัง⁷ ให้เป็นผู้ดูแลและบังคับบัญชาการคลัง ดังนี้

“...กนกพระราชสินค้าแห่งกิตติขั้นค้าวิถีการแต่งสำเนาเป็นพันกังหันหนึ่ง ชั้นที่ห้า ให้มีพร้อม ฯ กับกรมท่าข้าม กรมท่าข้าว พระรัชดา แต่ก่อนเจ้าพระยาพระราชสินค้าแห่งกิตติขั้นค้าวิถี ให้เนื่องอยู่ในกรมพระราชสินค้า เป็นพันกังหันสำหรับที่รับของส่วยชื่นเกณฑ์ที่ไปสำหรับมาเป็นสินค้าต่าง ๆ ลงสำเนาไปขายได้ก็ได้ กลังสินค้าเป็นพันกังหันที่จะอัดขึ้นของเหล่านั้นในเวลาที่ของน้ำราคากูจะได้ไปขายมีก้าวไว คือ เป็นผู้ดูแลการค้าวิถี ของเจ้าแผ่นดิน ครั้นเมื่อเจ้าพระยาพระราชสินค้าห่อลวดใน การแต่งสำเนาแก่ผู้อื่นบ้าง ยกกรณีแต่งสำเนาไปให้ผู้อื่น แต่ก่อนเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์จะพระราชทานผลประโยชน์โดยเลขอื่น ค้าก็เป็นผู้อ่ายสินค้าห่อกับปวงหน้าให้แก่ผู้แต่งสำเนา เมื่อเจ้าพระยาพระ

⁶ ระบบเจ้าภาษีนายอากรได้มีมาต่อในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ณ ร.ศ. ๒๕๑๘ (พ.ศ. ๒๕๑๘) การวิเคราะห์เรื่อง ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับระบบเจ้าภาษีนายอากร โปรดฯ ณ ร.ศ. ๒๕๒๔ (พ.ศ. ๒๕๒๔)

⁷ ผู้ที่สนใจศึกษาการปฏิรูประบบการคลังในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จีน สมหวัง ชวนไชยศิริ (พ.ศ. ๒๕๑๕) สุนทรี บำรุงสุข (พ.ศ. ๒๕๒๕) และ Brown (1975)

คลังไม่ได้จัดการแต่งสำเนาข้ามไป ก็ไม่มีการอันใดที่จะเกี่ยวข้องกับพระราชสินค้า พระราชสินค้าก็ถูกตามเป็นไปได้ด้วยเจ้าพระยาพระราชสินค้า เป็นกรณีที่ออกตัวอยู่ต่างหาก ครั้นเมื่อเจ้าพระยาพระราชสินค้า เมืองบุรีรัมย์ การแต่งสำเนาไปค้าขึ้นเป็นสิ่งที่ขาดแคลนที่สุด เคราะห์ร้ายอยู่ที่นั่นอย่าง ก็ลักษณะไปด้วย เกิดอาการนั้นใหม่ๆ ได้เงินมาใช้ในราชการแผ่นดินเนื่องด้วยว่าก้าวไปค้าสำเนา อาการเหล่านั้นให้เรียกว่าภาษี เพราะเป็นอกรที่กินที่เรียกมาแต่ก่อน เป็นของกิตติขั้นใหม่หนึ่งเป็นกำไร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะให้เห็นว่า เงินเท่าที่ได้ ก็คืนในรัชกาลของท่านท่าได จึงโปรดให้กิตติขั้นค้าวิถีเป็นเจ้าจำนำเสียต่างหาก และกับการจัดซื้อสินค้าลงสำเนาตามที่เคยเป็นพันกังหันมาแต่ก่อน การที่บังคับบัญชาการ เก่าใหม่เหล่านี้ จึงได้แยกเป็นสองแผนก 一方 一方 เก่าอยู่ในพระคลังมหาสมบัติ 一方 一方 เก่าใหม่ซึ่งเรียกภาษีอยู่ในกรมพระราชสินค้า คงเรียกชื่อว่า “อากรออยู่” แต่ หาย ก.น. ซึ่งเป็นของกิตติใหม่ แต่กลับกันกับอากรบ่อนน้ำเงินของเดิม จึงเรียกว่า อากร แต่ก็ยกมาไว้ในพากภาษีเหมือนกัน เมื่อกรมพระราชสินค้า ค้าให้บังคับบัญชาภาษีอากรมีผลประโยชน์มาก ก็มีแต่หมู่คือขั้น...” (ข้ออันดับ ๓ สมุดพิเศษ และขัตติยา บรรณสูตร ๒๕๑๘: ๑๑๐)

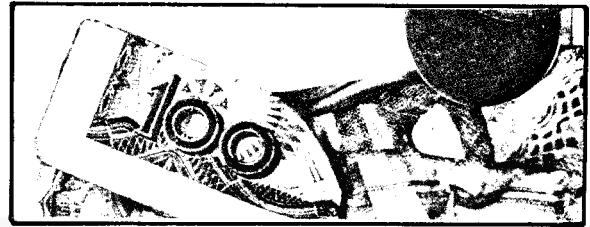
จากพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เจ้าอยู่หัวข้างต้นนี้ เราจะพบข้อเท็จจริงอย่างน้อย ๓ ประการ กล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง ศัพท์คำว่า “ภาษี” ในความหมายที่เป็นรายได้ของแผ่นดินเพื่อถือกำเนิดในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยที่ “ภาษี” ก็คือ อากรที่เพิ่งให้มีการจัดเก็บในรัชกาล ตั้งแต่ล่าสุด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “เป็นอากรที่กินที่เรียกมาแต่ก่อน เป็นของกิตติขั้นใหม่หนึ่งเป็นกำไร” ดังนี้ เราจะเห็นได้ว่าความหมายดังเดิม ไม่มีความหมายแตกต่างที่สำคัญในด้านลักษณะทางเศรษฐกิจระหว่างภาษีกับอากร ความแตกต่างพื้นฐานอยู่ที่มิติด้านเวลา กล่าวคือ ภาษีเป็นสิ่งที่ริเริ่มให้มีการจัดเก็บในรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนอากรได้มีการจัดเก็บมา ก่อนหน้านั้นแล้ว

ประการที่สอง ในการบริหารการจัดเก็บภาษีและอากร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงกำหนดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบแยกออกจากกัน โดยให้พระคลังมหาสมบัติรับผิดชอบการบริหารการจัดเก็บอากรเก่า และให้กรมพระราชสินค้ารับผิดชอบการจัดเก็บภาษีหรืออากรใหม่ ทั้งนี้เพื่อที่จะแยกแบ่งบัญชาได้ว่าอากรเก่าและอากรใหม่ (ภาษี) ก่อให้เกิดรายได้แก่แผ่นดินจำนวนมากน้อย

แตกต่างกันเท่าไร

ประการที่สาม ภายนอกจากที่มีการจัดเก็บภาษีชนิดใหม่รวม 38 ประเภทในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลสามารถหารายได้ได้มากขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องหารายได้จากการค้าสำราญจึงได้ลดลง



และกำไรจากการซื้อขาย

(2) รายได้อาภัยอื่นๆ ประกอบด้วยรายการสำคัญ 3 รายการ คือ

2.1 ภัยทางตรง ได้แก่ ภัยที่คิน และเงินรัชชุปการ

2.2 ภัยลักษณะอื่น ๆ ได้แก่ ภัยฝ่น ภัยศุลกากร ภัยภายนอกหรือค่าผ่านแดน (inland transit duties) อาการค่าน้ำ อาการบ่อน้ำ ภัยทาง ก.ย. และอาการอื่น ๆ

2.3 ค่าปรับและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ

(3) รายได้มีดังต่อไปนี้

ระบบการจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาล (government revenue classification) ดังกล่าวข้างต้นนี้ได้ใช้สืบต่อมาจนถึงปี 2474 โดยมิได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการจำแนกพื้นฐาน เพียงแต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ๆ อาทิเช่น เมื่อรัฐบาลเริ่มน้ำรายได้จากการไฟฟ้าและการประปา ก็ได้เพิ่มเติมรายการทั้งสองในรายการรายได้โดยตรงจากรัฐบาลนิชช์ ตั้งจะเห็นได้จาก Statistical Year Book of The Kingdom of Siam 1926 - 1927 (B.E. 2469) ซึ่งในฉบับดังกล่าวได้จำแนกรายการ “ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และค่าอนุญาต” ไว้ในรายการ “ภัยลักษณะอื่น ๆ” เป็นต้น

ข้อที่น่าสังเกตคือ ในระบบการจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาลดังที่ปรากฏใน สมุดสถิติพยากรณ์แห่งราชอาณาจักรสยาม นั้น เรายังไม่สามารถบ่งบอกได้โดยชัดเจนว่า ภัยแตกต่างจากอาการอย่างไร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุว่าระบบการจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาลดังกล่าวเนี้ยเป็นระบบที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ โดยอิทธิพลของที่ปรึกษากำรงการทรงการคลังชาวอังกฤษ จึงมิได้ให้ความสนใจด้านกฎหมายแม้แต่น้อย

ในขณะที่ข้อมูลสถิติทางการคลังที่ปรากฏใน สมุดสถิติพยากรณ์แห่งราชอาณาจักรสยาม หรือ Statistical Year Book of the Kingdom of Siam ไม่สามารถบ่งบอกถึงความคล่องแคล่ว ความหมายของคำว่า “ภัย” ได้ เดลีก็มีงานที่ยังจำแนกไม่ชัดเจนอยู่ชัดเจนอยู่ เช่น ให้เห็นว่าได้มีการใช้คำว่า “ภัย” และ “อาการ” อ่ายอิงสับสน เมื่อกล่าวถึงแหล่งรายได้ ความเข้าใจที่ว่า ภัย คือ อาการที่เริ่มจัดเก็บในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เริ่มเลือดเลือน ความหมายของศัพท์เริ่มเปลี่ยนไป คำอธิบายในเวลาต่อมาบ่อยครั้งว่า

4. ยุคหลังรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปี 2475

แม้ว่าคำพิพากษา “ภัย” จะเริ่มใช้ในความหมายที่เป็นอาการที่เริ่มจัดเก็บในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ในไม่ช้าความหมายดังกล่าวก็เริ่มเลื่อนไป

เมื่อรัฐบาลเริ่มติดพิมพ์หนังสือสมุดสถิติพยากรณ์แห่งราชอาณาจักรสยาม⁸ เริ่มตั้งแต่ฉบับปี พ.ศ. 2459 ในภาคข้อมูลสถิติทางการคลังปรากฏว่าได้มีการจำแนกรายได้ของรัฐบาลออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ (Statistical Year Book of the Kingdom of Siam 1918)- คือ (ดูภาคผนวก 1)

(1) รายได้โดยตรง อันประกอบด้วย

1.1 รัฐนามดิตต์ (Government Domains) อันประกอบด้วยรายได้จากการป่าไม้ แร่ รายได้จากการขายรัฐสมบัติ และค่าเช่าจากรัฐสมบัติ

1.2 รัฐพาณิชย์ (Commercial Services) อันประกอบด้วยรายได้จากการรัฐไฟ การไปรษณีย์และธนาณัติ และการวิทยุโทรศัพท์และโทรสัพท์

1.3 รายได้โดยตรงลักษณะอื่น ๆ อันประกอบด้วยรายได้จากการผลิตหรือคัญญาปัน และรายได้จากการออกเบี้ย ค่าป่วยการ

⁸ ในชั้นแรก กระทรวงพระคลังทำสมบัติเป็นผู้จัดทำ สมุดสถิติพยากรณ์แห่งราชอาณาจักรสยาม หรือที่ใช้ชื่อตามฉบับภาษาอังกฤษว่า Statistical Year Book of the Kingdom of Siam ตั้งแต่ฉบับบรรพที่ 1 (พ.ศ. 2459) จนถึงฉบับบรรพที่ 18 (พ.ศ. 2477) ต่อมาได้โอนให้เป็นหน้าที่ของกองประมาณสถิติพยากรณ์ กรมเลขานุการ กองประมาณนารี ตั้งแต่ฉบับบรรพที่ 19 (พ.ศ. 2478 – 2479) โดยได้เปลี่ยนชื่อเป็น สถิติพยากรณ์ราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ฉบับบรรพที่ 21 (พ.ศ. 2482 – 2487) ภายนอกยังคงรวมโฉมครั้งที่ 2 งานนี้ตกลงเป็นภาระของสำนักงานสถิติกองในสังกัดสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและชีวิตและได้เปลี่ยนชื่อหนังสือเป็น สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย ตั้งแต่ฉบับบรรพที่ 22 (พ.ศ. 2488 – 2498) ต่อมาสำนักงานสถิติกองในได้ยกฐานะเป็นสำนักงานสถิติแห่งชาติในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

มีความแตกต่างพื้นฐานทางด้านลักษณะทางเศรษฐกิจระหว่างภายนอกกับภายใน ทั้ง ๆ ที่เมื่อแรกเริ่มที่ใช้ศัพท์ภาษาไทยได้มีความแตกต่าง เช่นว่านี้ไม่ เราไม่ทราบแน่ชัดว่า การใช้ศัพท์ภาษีในความหมายที่แตกต่างกับอาการในขั้นรากฐานนั้นเริ่มต้นเมื่อใด แต่เราได้พบคำอธิบายของพระยาอนุมาณราชชนความดตอนหนึ่งว่า

“...ดังอาการปรกประเทหหนึ่ง ซึ่งมีมาก่อนภัย ตามคำอธิบาย ในด้านภัยของการ ว่าเป็นส่วนซักจากผลประโยชน์ที่ รายภูรทำมาหากได้โดยประกอบการต่าง ๆ เช่น ทำนา ทำสวน เป็นต้น หรือโดยได้ลิขธีของรัฐบาล เช่น อนุญาตให้ เก็บของในป่า จับปลาในน้ำ และต้มกลันสุรา เป็นต้น เพราะ ขณะนี้อาการตามคำอธิบายจึงผิดกับภัย ในข้อที่อาการนั้นเรียก เก็บจากผลประโยชน์ซึ่งทำได้ ส่วนภัยที่ว่าโดยทั่วไปเรียกเก็บ ก็คือสินค้ามีผ่านด่าน แต่การเก็บภัยและอาการ โดยมากมี ผู้ผูกขาดรับประมูลเอาไปและลักษณะการในทางอ้าง ถือว่าลักษณะภัยกันหรือปั่น ๆ กัน จึงมักเรียกว่าภัย อาการ (ถ้าเป็นอาการที่มีมาแล้วแต่ก่อนเรียกอาการตาม เดิม ถ้าเป็นอาการเกิดใหม่เรียกว่าภัย) และเรียกผู้รับประมูล ได้ว่าเจ้าภัยนายอาการ ในกาลต่อมาสมบูรณ์บันภัยอาการ ผูกขาดมีเหลืออยู่น้อยเหลือ เช่น อาการรังนก เป็นต้น แต่ถ้า หักสองนิ้ว ก็ยังมีใช้อยู่ในลักษณะที่ไม่ใช่เป็นการผูกขาดก็ นิ เช่น ภัยเงินได้ อาการแสตนบี เป็นต้น...”

(อนุมาณราชชน 2506: 7-8)

อรรถาธิบายของพระยาอนุมาณราชชนเข้าใจดีนี้ มีข้อพึงสังเกตอีกอย่างน้อย 3 ประการ กล่าวว่า

ประการแรก คำอธิบายดังกล่าวนี้สอดคล้องพระนิพนธ์ของ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพและพระบรมราชอธิบายใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในข้อที่ว่า อาการเป็นลึกลึกที่ มีการจัดเก็บมาแต่ดั้งเดิม ส่วนภัยที่เป็นอาการที่เพิ่งมีการจัดเก็บในรัช กาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประการที่สอง พระยาอนุมาณราชชนได้แยกแบ่งให้เห็น ความแตกต่างระหว่างอาการภัย โดยกล่าวว่า อาการนั้นจัดเก็บ จากผลประโยชน์ซึ่งทำได้ ส่วนภัย “ว่าโดยทั่วไปเรียกเก็บจากสินค้า มีผ่านด่าน” หากคำอธิบายนี้ถูกต้อง ภัยก็คือ จังกอบเฉพาะประ เกเกที่เพิ่งจัดเก็บในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนอาการยัง คงมีความหมายดังเดิมโดยรวม อย่างไรก็ตาม เมื่อคราวสอนคูราย ชื่อภัย 38 ประเกทที่ริเริ่มจัดเก็บในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่ง เกล้าเจ้าอยู่หัว เราจะพบว่า แม้ว่าส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นภัยที่ผ่าน ด่านหรือจังกอบ แต่บางประเกทท่าได้มีลักษณะเช่นว่านี้ไม่ ออาท



เช่น บองเมี้ยจีน หววย ก.บ. เป็นต้น (ดำรงราชานุภาพ 2512: 9-11) หากบีดถืออรรถาธิบายของพระยาอนุมาณราชชนดังกล่าวมี ภัย จะมีลักษณะทางเศรษฐกิจขั้นแรกต่างจากอาการ กล่าวคือ ผู้ที่เสีย อาการได้รับผลประโยชน์ต่างตอบแทนจากรัฐ ดังเช่นการทำนา ทำสวนทำไร่ในที่ดินอันถือเป็นสมบัติแห่งแผ่นดิน หรือได้ลิขสุรา เก็บของในป่า จับปลาในน้ำ เป็นต้น ในขณะที่ภัยเป็นเงินที่โอน จากระษารายภูรไปสู่ห้องพระคลัง โดยที่ผู้เสียมิได้รับผลต่างตอบแทน

ประการที่สาม ตามคำอธิบายของพระยาอนุมาณราชชน ทั้งภัยและอาการต่างก็มีลักษณะทางเศรษฐกิจทางประการร่วม กัน กล่าวคือ ต่างก็เกี่ยวข้องกับการผูกขาด และกล่าวข้างต้นว่า ในปัจจุบัน “...ภัยอีกอาการผูกขาดมีหลืออยู่น้อยเหลือ...และทำหักสองนิ้ว ยังมีใช้ในลักษณะที่ไม่ใช่เป็นการผูกขาดก็มี...” อย่างไรก็ตาม พะ ยาอนุมาณราชชนได้ให้อรรถาธิบายอย่างชัดเจนว่า ภัยและอาการ เกี่ยวพันกับการผูกขาดอย่างไร หากพิเคราะห์ตามตัวอักษรแล้ว

จะเห็นได้ว่าคำอธิบายของท่านมุ่งไปสู่ลักษณะการบริหารการหัก เก็บภัยอาการ ซึ่งใช้วิธีการประมูล โดยผู้ที่เสนอราษฎรได้สูงสุดเก่า แผ่นดินจะมีอำนาจผูกขาดในการจัดเก็บภัยประเกทนั้น ๆ และได้ รับเด่งดังปีนี้เจ้าภัยนายอาการ ระบบเจ้าภัยนี้ยังอาการเจิงเป็นระบบที่ ให้อำนาจผูกขาดในการจัดเก็บภัยอาการ แต่การที่พระยาอนุมาณ ราชชนกล่าวถึงอาการรังนกในฐานะที่เป็นตัวอย่างของภัยอาการผูก ขาดนั้น ย่อมมีนัยสำคัญว่า ผู้ที่เสียอาการให้แก่รัฐนั้นจะมีอำนาจผูก ขาดในการหาประโยชน์จากทรัพยากรของแผ่นดิน “ไม่ว่าอำนาจผูก ขาดดังกล่าวจะเป็นอำนาจผูกขาดสมบูรณ์หรืออำนาจผูกขาดบาง ส่วนก็ตาม นั้นสำคัญดังกล่าวเนื่องรากฐานสืบเนื่องมาจากกฎหมายเด โบร์วัณที่ถือว่าทรัพยากรธรรมชาติทั้งปวงเป็นสมบัติของแผ่น ดิน ดังนั้น ผู้ที่มีโอกาสหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เหล่านี้ ย่อมตัดโอกาสผู้อื่น จึงมีผลเสมือนหนึ่งว่ามีอำนาจผูกขาด ใน การใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ที่ใช้ที่ดินของ แผ่นดินในการเพาะปลูกข้าว จะต้องเสียค่านาให้แก่รัฐ ผู้ที่ใช้ที่ดิน ของแผ่นดินในการทำสวน จะต้องเสียอาการสวนประเกทต่าง ๆ ตาม แต่กรณ์ ดังนี้เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อระบบเจ้าภาษีนำการเตือนສลวยลง เรายังมี
จากล่าวไว้อีกด่อไปว่า ภาษีและอากรณีลักษณะร่วมกันในข้อที่
เกี่ยวข้องกับการผูกขาด การจัดเก็บภาษีและอากรณีใหม่ๆ ใน
เวลาเดียวกัน ทำให้ความแตกต่างระหว่างภาษีกับการเตือนลืออ่อนชี้
ขึ้น ภาษีจะใช้เงินที่รัฐบาลเรียกเก็บจากสินค้าเมื่อผ่านด่านท่าน้ำ
และอากรณีได้เก็บจากผู้ที่ได้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรของรัฐ
ท่าน้ำ หากแต่เมื่อความหมายกว้างขวางมากกว่านี้

5. ยุคปี 2475 - 2503

การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “ภาษี” และ
“อากรณ์” ในช่วงเวลาระหว่างปี 2475 – 2503 สามารถพิพิเคราะห์
และพิจารณาได้จากแหล่งสำคัญอย่างน้อย 2 แหล่ง ด้วยกัน แหล่ง
ที่หนึ่งได้แก่ การจำแนกประเภทของรายได้รัฐบาลตามที่ปรากฏใน
สถิติพยากรณ์แห่งราชอาณาจักรสยาม หรือ *Statistical Year Book
of the Kingdom of Siam* แหล่งที่สองได้แก่ วรรณราษฎร์ฯ ว่าด้วย
ภาษีอากรณ์ที่ปรากฏในคำราชธรรมราษฎร์การคลัง

5.1 การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกประเภท ของรายได้รัฐบาล

รายละเอียดเกี่ยวกับการจำแนกประเภทของรายได้รัฐบาล
ไทย ตามที่ปรากฏใน สถิติพยากรณ์รายปีแห่งราชอาณาจักรสยาม
หรือ *Statistical Year Book of the Kingdom of Siam* ได้แสดงไว้
ในภาคผนวก 1 และภาคผนวก 2

เราจะเห็นได้ว่า ตลอดระยะเวลาระหว่างปี 2459 – 2474
ไม่มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาลใน
สาระสำคัญ รายได้ของรัฐบาลไทยจำแนกออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ รายได้โดยตรง รายได้จากภาษีอากรณ์ และรายได้เบ็ดเตล็ดอื่นๆ ข้อที่น่าสังเกตคือ เราไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่า ภาษีดังจากอากรณ์อย่างไร
และตามวิธีการจำแนกดังกล่าวนี้ ค่าธรรมเนียมและค่าปรับถือเป็นรายได้ประเภทภาษีอากรณ์

วิธีการจำแนกรายได้ของรัฐบาลตามที่ปรากฏใน สมุดสถิติ
พยากรณ์แห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 ยังคงมีลักษณะเหมือน
เดิม ดังนั้นแต่เพียงว่า รายการภาษีประเภทต่างๆ แตกต่างไปจาก
เดิม (ดูภาคผนวก 1) ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า ภายหลังการเปลี่ยนแปลง
การปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 คณะราษฎรได้พยายาม
ผลักดันให้มีการเก็บไว้ในโครงสร้างของระบบภาษีอากรณ์ โดยมีการจัด
เก็บภาษีอากรณ์ประเภทใหม่ ซึ่งยังไม่เคยจัดเก็บมาก่อน ดังเช่นภาษี
เงินได้ (2475) ภาษีการค้า (2475) อากรณ์แสดงม์ (2475) ภาษีโรง

เรือนและที่ดิน (2475) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เอง รายการภาษีอากรณ์
ได้เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ก็คือ การเปลี่ยนแปลง
ในรายการภาษีทางตรงซึ่งแต่เดิมมีอยู่เพียง 2 ประเภท (อันได้
แก่ ภาษีที่ดิน และเงินรัชชุมปการ) ได้เพิ่มขึ้นเป็น 4 ประเภท โดยมี
ภาษีเงินได้และเงินเดือน และภาษีการค้าเพิ่มเข้ามา สำหรับรายการ
ภาษีลักษณะอื่นๆ นั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ รายการที่ขาด
หายไป ดังนี้ อากรณ์บ่อนบี้และอากรณ์หวย ก.ช. ก็เป็นเพราะได้เลิก
จัดเก็บมาตั้งแต่ก่อนปี 2475 แล้ว ส่วนการรวมค่าธรรมเนียม
ค่าปรับ และใบอนุญาตไว้ในรายการ “ภาษีลักษณะอื่นๆ” นั้น
ได้ทำแต่ปี 2469 แล้ว

การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกประเภทของรายได้รัฐบาล
ปรากฏอย่างชัดเจนใน สมุดสถิติพยากรณ์รายปีประเทศไทย
บรรพที่ 21 พ.ศ. 2482 - 2487 การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมีอยู่อย่าง
น้อย 3 ประการ (ดูภาคผนวก 1) ก่อตัวคือ

ประการแรก รายได้ประเภทค่าธรรมเนียมได้แยกออกต่าง¹
หากจากรายได้ประเภทภาษีอากรณ์ ซึ่งมีข้อสำคัญว่า ค่าธรรมเนียมมิ
ได้ถือเป็นภาษีอากรณ์ต่อไป

ประการที่สอง บรรดาอากรณ์ผูกขาดต่างๆ ดังเช่นอากรณ์
ชาครังนก อากรณ์ผูกขาดเก็บฟองเด่า และอากรณ์ผูกขาดอื่นๆ ซึ่งแต่
เดิมปรากฏในรายการ “อากรณ์อื่นๆ” มิได้อีกเป็นภาษีอากรณ์ต่อ
ไป หากแต่จัดจำแนกอยู่ในประเภทรายได้โดยตรง

ประการที่สาม เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงการจัดเก็บภาษี
อากรณ์อย่างสำคัญในระหว่างปี 2475 – 2481 ภาษีบางชนิดได้ออกยก
เลิกไป ดังนี้เงินรัชชุมปการ อากรณ์ค่านา ภาษีค่าไฟอ้อย ภาษียา
อากรณ์สานใหญ่ เป็นต้น ขณะเดียวกันก็มีการจัดเก็บภาษีอากรณ์
ประเภทใหม่ ซึ่งยังไม่เคยจัดเก็บมาก่อน นอกเหนือจากภาษีเงินได้ ภาษี
การค้า อากรณ์แสดงม์ และภาษีโรงเรือนและที่ดิน ดังที่ได้กล่าวมา
แล้ว ก็มีภาษีการธนาคารและการประกันภัย (2476) และ อากรณ์
นฤดุล (2476) เป็นอาทิ (หรือ สุตตานุตร 2512:5-22) ด้วยเหตุนี้
เอง เราจะเห็นได้ว่ารายการภาษีประเภทต่างๆ ในช่วงปี 2482 –
2487 แตกต่างจากช่วงปี 2459 – 2475 เป็นอันมาก โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งภายหลังจากการก่อเกิดของประมวลรัชฎากรในปี 2481 (ดู
ภาคผนวก 1)

การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาล
ตามที่ปรากฏใน สถิติพยากรณ์รายปีประเทศไทย บรรพที่ 21 พ.ศ.
2482 - 2487 ดังกล่าวนี้ มีข้อพึงสังเกตดังต่อไปนี้ คือ

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกประเภทราย
ได้ของรัฐบาลดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ทางราชการเริ่มยอมรับ
คำนิยามของภาษีอากรณ์ที่ว่า ภาษีอากรณ์ ก็คือ เงินที่รัฐบาลบังคับเก็บ

หากประชาชนโดยไม่มีผลต่างตอบแทน (quid pro quo) ภาพสะท้อนดังกล่าวนี้จะเห็นได้จากการแยกอาการผูกขาดต่าง ๆ ออกจากรายได้ประเภทภาษีอากร แล้วรวมไว้ในรายการรายได้โดยตรง ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า อาการผูกขาดประเภทต่าง ๆ นั้นเป็นเงินที่รัฐบาลได้รับโดยที่มีผลต่างตอบแทน โดยเอกสารผู้จ่ายอาการประเภทนี้สามารถหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นผลต่างตอบแทน ดังนั้น อาการผูกขาดทั้งปวงจึงไม่ถือเป็นรายได้ประเภทภาษีอากร ผลกระทบเชิงลบของเดียวกันนี้สามารถนำมายังกับรายได้ประเภทค่าธรรมเนียมได้ เพราะผู้ที่เสียค่าธรรมเนียมให้แก่รัฐ ย่อมได้รับบริการจากรัฐเป็นผลตอบแทน การจำแนกรายได้ประเภทค่าธรรมเนียมออกจากรายได้ประเภทภาษีอากร ซึ่งสอดคล้องกับคำนิยามของภาษีอากรดังกล่าวข้างต้น

ในระหว่างปี 2488-2501 สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย
บรรพ 22 พ.ศ. 2488-2498 และบรรพ 23 พ.ศ. 2491-2501
ได้จำแนกรายได้ของรัฐบาลออกเป็น 6 ประเภท (ดูกันวง 2) คือ

- (1) ภายนอก
 - (2) รายได้จากการรับจำนำตัว
 - (3) รายได้จากการรับจำนำพานิชย์
 - (4) ค่าธรรมเนียม ค่านิบอนุญาต และค่าปรับ
 - (5) รายได้อื่น ๆ
 - (6) รายได้เงินบุคคล

โครงการสร้างข้อการจำแนกประเกตราไทยได้ดังข้อรับสูบ้าล
ดังกล่าวนี้ ยังมิได้แตกต่างจากวิธีการที่ใช้ในการจำแนกข้อมูลปี
2482-2487 ในสาระสำคัญ เพียงแต่มีการจำแนกรายได้โดยตรงออก
เป็นรายได้จากการรัฐสามิต์และรายได้จากการพัฒนาสิ่งที่ ส่วนรายการ
“รายได้อัน ๆ” และ “รายได้ gangพิเศษ” ตามวิธีการจำแนกใหม่นี้ก็
สามารถรวมเป็นรายการ “รายได้เบ็ดเตล็ดอัน ๆ” ตามวิธีการเดิม
ได้ อย่างไรก็ตาม มีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนอย่างน้อย 3 ประ^{การ (คุณภาพนวาก 2) ก่อตัวคือ}

ประการแรก การจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาลมีความ
ละเอียดลดละมากกว่าเดิม ดังจะเห็นได้จากการจำแนกหมวดบัญชี
ในหมวดรายได้จากการรัฐสามิตต์ หมวดรายได้จากการรัฐพาณิชย์ และ
หมวดค่าธรรมเนียม

ประการที่สอง อาการผูกขาดประเภทต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมจัดเป็นหมวดชั้นอย่างหมวดหนึ่งในหมวดรายได้โดยตรง ในการจำแนกใหม่นี้ ถูกขัดด้อยในหมวดรายได้จากการสัมภาริต์ โดยถือเป็นรายได้จากการผลิต-ภานุษยธรรมชาติ ซึ่งนับว่าถูกต้องตามข้อเท็จจริง

ประการที่สาม รายการภาษีอากรได้เปลี่ยนไปจากเดิม
ทั้งนี้ไม่เพียงแค่ไม่มีการจำแนกภาษีทางตรงออกจากภาษีลักษณะ
อื่น ๆ เท่านั้น หากทว่าบัญชีภาษีประเภทใหม่ ๆ เกิดขึ้นอีกด้วย ดัง
เช่น ภาษีการซื้อโภภัณฑ์ ภาษีโรงค้า ภาษีการซื้อข้าว เป็นต้น
รายการที่ขาดหายไปก็คือ ภาษีสรรพสามิต ซึ่งถูกยกออกอยู่เป็นภาษี
หลักประเภท ดังเช่น ภาษีสุรา และภาษีเครื่องดื่มไม่มีอัลกอฮอล์
เป็นต้น

5.2 ผลกระทบทางวิถีชีวภาพของมนุษย์ในทำรากเรื่องฐาน-

การสถาปนามหาวิทยาลัยวิชาชีรธรรมศาสตร์และการเมืองในปี 2477 “ได้มีส่วนกระตุ้นให้วิชาศรษณศาสตร์ในเมืองไทยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ภายหลังจากที่เป็นวิชาด้อยห้ามมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตำราวิชาศรษณศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาศรษณศาสตร์การคลัง เริ่มปรากฏสู่วงวิชาการ ดังเช่น น.ส.สกสวารณการ วรรณรรณ และวิจิตร ถูกตานันท์ (2478); พระยาไชยศสมบัติ (2478: 2493) พระวรวงศ์ที่ธอ พระองค์ที่เจ้าวิรัฒนไชย (2483: 2504) เป็นต้น บรรดาศิษยานุว่าด้วยภาร্যือการที่ปรากฏในตำราเหล่านี้ ช่วยให้เห็นความคล่องแคล่วของความหมายคำว่า “ภาร্য” และ “อากร” ได้ไม่นากกึ่น้อย

ในหนังสือ กฎหมายการคลัง เพียงโดย ม.จ.สกสวาระ-
ภักษ์ วรรณรัตน์ และนายวิจิตร ลุลิตานนท์ ซึ่งเป็นหนังสือคำสอน
ขั้นปริญญาตรี ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ.

2477 ได้อธิบายคำว่า “อากร” ตอนหนึ่งว่า

“...บัดนี้จะกล่าวถึงคำว่าอากร ซึ่งเป็นอีกคำหนึ่งเรามักใช้ เกี่ยวกับเรื่องกับคำว่าภาษี คำนี้มาจากภาษาแล้ว ซึ่งแปลว่าเงินเดือน เพราะฉะนั้นมันมีเร้าให้คำว่าอากร เรายาความว่ารายได้ แต่ก่อน เราใช้คำว่ารายอากร ซึ่งหมายความถึงบุคคลซึ่งทำหน้าที่เก็บข้อ กับการหารายได้ส่วนข้าราชการ แต่คำว่าอากรนี้ เป็นคำที่เราใช้ กันอย่างหลักความมาก ถ้าไปปีคู่รายงานของกรมบัญชีกลาง จะ ปรากฏคำว่าอากรนี้ เท่านี้แต่เฉพาะเกี่ยวกับเรื่องรายได้ข้อมูลนั่น คือ ซึ่งลักษณะคล้ายคลึงกับรายได้ของออกชน หรือเรารู้เรื่องกว่า รายได้ในทางภาคกิจ เป็นรายได้ซึ่งมีส่วนมากคล้ายกับการทำนา ค้าขาย ในฐานที่รัฐบาลเป็นเจ้าของที่ดินก็มีค่าเช่า และผลประโยชน์อื่น ๆ เมื่อจากที่ดิน ในฐานที่แผ่นดินเป็นผู้ค้า เช่น ใน การตกไฟ ประปาสัมภาระ ฯลฯ ก็มีรายได้ คำว่าอากรนั้นใช้ เลขพารายได้ต่าง ๆ อันในไข้ภาษี เพราะฉะนั้นตนที่ใช้มันแล้วจะนับนี้ เอตนาเดิมที่ใช้มันจะอ้างสันนิษฐานได้ว่า คงจะไม่มีความ หมายว่าผลประโยชน์นี้จะไม่ใช้ภาษี คือรายได้ในทางภาคกิจ หลัก อันนั้นก็ยังนำมาใช้ในพระราชบัญญัติงบประมาณพุทธศักราช 2477 น้อย ถ้าแยกออกจากภาษี อากรนั้นเป็นประเภทรายได้ ซึ่งไม่เกี่ยวกับภาษีเลย”

“แต่ต่อมาปรากฏว่า คำว่าอากรนี้ไก้นำไปใช้ในเรื่อง อากรณรงค์ ลึกลึกเป็นข้อมูลว่า อากรณรงค์เป็นภาษีหรือไม่ โครงการดองนอกราชเป็นภาษี เพราะฉะนั้น ในการที่เราจะนำคำว่า อากรณราใช้ในวิชาการคลัง ก็ถือเป็นศัพท์ซึ่งกำกับเมืองแล้ว นั้นก็ถึง อากรณ์เปลวภาษี อีกหนึ่งนี่ในไข้ภาษี ซึ่งเป็นการหลักความกัน อยู่ ถ้าจะใช้เป็นศัพท์วิชาการ เห็นจะไม่ถูกต้องเป็นแน่ เพราะ หมายความพิเศษกัน...” (สกลวรรณภรณ์ วรรณรัตน์ และวิจิตร ฤทธิตานนท์ 2478 : 93-94)

เราพอจะจับใจความจากคำอธิบายข้างต้นนี้ได้ว่า อากร หมายถึง รายได้ที่ไม่ใช้ภาษี (non-tax revenue) แต่เราที่มีอาจเนื่อใจ ได้ว่า อากรเป็นรายได้ประเภทใดกันแน่ เมื่อมีการขยายความว่า “...คล้ายคลึงกับรายได้ของออกชน หรืออาจเรียกว่ารายได้ในทาง ภาคกิจ เป็นรายได้ซึ่งมีส่วนมากคล้ายกับการทำนาค้าขาย...” แต่ก็ไม่สามารถช่วยให้เข้าใจได้มากนัก อย่างไรก็ตาม คำอธิบายในแนว ทางเดียวกัน ซึ่งชัดเจนมากกว่านี้ จะหาอ่านได้จากหนังสือเรื่อง วิทยาศาสตร์การคลังและกฎหมายการคลัง (คำสอนชั้นปริญญาโท ทางวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2478) ของพระยาไซยศสมบัติ หนังสือเล่มนี้ช่วยให้เราทราบว่า ภาย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในปี 2475 ได้มีการปฏิ-

รูประบบการงานประมาณ ดังจะเห็นได้จากการตราพระราชบัญญัติ วิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2476) ตามวิธีการงบประมาณในขณะนั้น รายได้ของรัฐบาลจำแนกออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ (ไซยศสมบัติ 2493 : 63-66) คือ

(1) อากร หมายถึง รายได้ซึ่งเกิดจากทรัพย์สินของรัฐบาล อันประกอบด้วยรายได้จากรัฐสามิตต์และรายได้จากรัฐพานิชย์

(1.1) รายได้จากการรัฐสามิตต์ ได้แก่ รายได้อันเกิดจากทรัพย์สินอันรัฐบาลเป็นเจ้าของ โดยมีต้องทำกิจกรรมตอนแทน (ไซยศสมบัติ 2493 : 81-84) ประกอบด้วยรายได้ 10 ประเภท คือ

(1) ผลประโยชน์ป้าไม้

(2) ผลประโยชน์เร่

(3) ค่าเช่าต่างๆ

(4) ค่าขายของ

(5) ผลประโยชน์ราชทัณฑ์

(6) ผลประโยชน์เบ็ดเตล็ด

(7) อากรรั่งนกหรือการผูกขาดรั่งนก

(8) การผูกขาดเก็บฟองเด่า

(9) ดอกเบี้ย

(10) ค่าป้ายการซื้อขายเงินตรา

เมื่อว่าพระยาไซยศสมบัติจะเน้นประเด็นที่ว่า รายได้จากการรัฐสามิตต์ เป็นรายได้ที่รัฐบาลได้มา โดยที่ “มิต้องทำกิจกรรมตอนแทน” แต่เราที่จะเห็นได้ว่า รายได้ประเภทนี้หลักต่อท่ารายการเป็นรายได้ที่รัฐบาลได้มา โดยที่ต้องปล่อยให้เอกชนผู้เสียการหาผลประโยชน์จาก



ทรัพย์สินของรัฐ หรือมีอำนาจผูกขาดในการประกอบกิจกรรมบางประเภท⁹

(1.2) รายได้จากการรัฐพนิชย์ ได้แก่ รายได้จากการกิจการค้าของรัฐบาลซึ่งประกอบด้วย (ไชยศสมบัติ 2493:84-87)

- (1) การรถไฟ
- (2) การไปรษณีย์โทรเลข
- (3) การประปากรุงเทพฯ
- (4) การไฟฟ้า
- (5) การสื่อสาร

(2) ภาษี หมายถึง รายได้ที่รัฐบาลจัดเก็บจากรายภูมิโดยอำนาจตามกฎหมาย เช่น ภาษีค่าน้ำ เงินรัชชปการ ภาษีเงินได้ ภาษีการค้า ภาษีการค้าการและประกันภัย อาร์แสตนด์ อากรนฤกษ์ ภาษีสุสาน และภาษีสินค้าภายใน เป็นต้น

พระยาไชยศสมบัติได้แจ้งความแตกต่างระหว่างภาษี กับอากรอย่างเด่นชัด (ไชยศสมบัติ 2493:80-81) กล่าวคือ

(1) "...อากรเป็นรายได้อันเกิด จากทรัพย์สิน (ของรัฐบาล) ภาษีเป็นรายได้อันเกิดจากเงินที่เรียกเก็บจากรายภูมิใน ฐานะที่เป็นผลเมืองแห่งประเทศ..."

(2) อากรตรงกับคำว่า Duty ในภาษาอังกฤษ ส่วนภาษีตรง กับคำว่า Tax

พระยาไชยศสมบัติัง ได้ให้ห้องเรียนเพิ่มเติมว่า

"...แต่โดยเหตุที่การใช้คำว่าภาษีอากรในภาษาไทยเรา เลอะเลื่อนเป็นอันมาก เช่น อากรรังนกับอากรณฤกษ์ เป็นต้น ลักษณะของเงินได้สองประเภทนี้ต่างกันมาก แต่ได้ ใช้คำว่า อากร เมื่อogn กัน จึงกระทำให้เกิดความสงสัยได้ ฉะนั้น ในการจัดประเภทรายได้เข้าหมวดบัญชีประมาณ จึงได้ เพ่งเลิงดูความลักษณะรายได้นั้นๆ เป็นใหญ่ เช่น อากรรังนก เป็นรายได้เกิดจากทรัพย์สินของแผ่นดิน จึงสังเคราะห์เข้า ในหมวดอากร ส่วนอากรณฤกษ์เป็นรายได้เกิดจากการเรียก เก็บเงินจากรายภูมิในฐานที่เป็นผลเมืองแห่งประเทศ จึง

⁹รัฐบาลมีรายได้ประเภท "ผลประโยชน์ป้าไม้", "ผลประโยชน์แท้", "อากรรังนกหรือการผูกขาดธุรกิจ" และ "การผูกขาดเก็บฟองเดียว" ด้วยการให้สัมปทานแก่เอกชนในการหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ ดังนั้นเราจึงมีอักษรภาษาอังกฤษได้ว่า รายได้เหล่านี้รัฐบาลได้มา "โดยมิต้องทำกิจดอนแทน" แม้ในกรณีของค่าเช่า คอกเปื้อ ค่าขายของ และค่าปั้นการซื้อขายเงินตรา ก็ เข้าอยู่ในข่ายเดียวกัน

สังเคราะห์เข้าหมวดภาษี..." (ไชยศสมบัติ 2493 : 80-81)

(3) ค่าธรรมเนียม หมายถึง เงินที่จัดเก็บในฐานที่รัฐบาลทำ กิจธุระให้เมื่อต้องขอ เช่น ค่าธรรมเนียมสำกอ ค่าธรรมเนียม ความสะอาดค่าปรับ ค่าจดทะเบียนเรือ ค่าธรรมเนียมผ่านประตูน้ำ เป็นต้น เราจะเห็นได้ว่า ผู้ที่ชำระค่าธรรมเนียมเก่ารัฐเป็นผู้ที่ได้รับผลด้วยด้วยตอนแทนจากรัฐ อย่างไรก็ตาม มีค่าธรรมเนียมบางประเภทที่พระยาไชยศสมบัติเห็นว่ามีลักษณะเป็นภาษี ดังที่ได้กล่าวว่า

"...ค่าธรรมเนียมบางอย่างมีลักษณะค่าธรรมเนียมของพิจารณาหักด้วยกันแล้วเป็นภาษี เช่น ค่าธรรมเนียมคนเข้าเมือง ค่าอาชญา บัตรประจำตัว เป็นต้น เพราะค่าธรรมเนียมสองประเภทหลังนี้ รัฐบาลมิได้ทำธุระอย่างใดให้ หรือกิจธุระที่ทำให้นั้นมีค่าต่อกว่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บ..."¹⁰ (ไชยศสมบัติ 2493 : 63)

(4) รายได้เบ็ดเตล็ด หมายถึง รายได้อันๆ นอกเหนือจากอากร ภาษี และค่าธรรมเนียม

ความสับสนในการใช้คำว่า "ภาษี" และ "อากร" ยังคง ปรากฏต่อมา ดังที่ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิรัฒนไชย ทรง ให้บรรยายว่า

"...อากร เป็นคำกว่าที่ใช้อยู่แล้วในสมัยกรุงเก่า หมายถึง ส่วนที่

¹⁰บรรดาชินายข้างต้นนี้มีข้อน่าสังเกตยิ่ง กล่าวคือ ตามนัยแห่งคำ อธิบายของพระยาไชยศสมบัติข้างต้นนี้ ภาษีเป็นเงินที่รัฐบังคับเก็บ จากรายภูมิ โดยที่มิได้มีผลด้วยด้วยตอนแทน ด้วยเหตุนี้เองพระยาไชยศ สมบัติจึงมีความเห็นว่า ค่าธรรมเนียมบางประเภทซึ่งมิได้มีผลด้วยด้วยตอนแทนควรตือเป็นภาษี แต่การกล่าวอ้างถึงค่าธรรมเนียมคนเข้าเมืองและค่าอาชญาบัตรประจำตัวเป็นตัวอย่างของค่าธรรมเนียมประเภทดังกล่าวนี้ มิอาจถือเป็นตัวอย่างอันชัดเจนได้ เพราะเป็นต่อกัน เดียงได้ว่า ผู้ที่เสียค่าธรรมเนียมคนเข้าเมืองก็ได้มีโอกาสเข้าเมือง เป็นผลด้วยด้วยตอนแทน ส่วนผู้ที่เสียค่าอาชญาบัตรก็ได้รับอนุญาตให้ นำสัตว์เป็นอาหารเป็นผลด้วยด้วยตอนแทน พระยาไชยศสมบัติได้มีความเห็นแต่เพียงว่า ค่าธรรมเนียมที่ผู้เสียมิได้รับผลด้วยด้วยตอนแทนพึงถือเป็นภาษีเท่านั้น หากยังมีความเห็นอีกด้วยว่า เมื่อในกรณีที่ผู้เสียค่าธรรมเนียมได้รับประโยชน์ด้วยด้วยตอนแทน แต่ประโยชน์ที่ได้รับจากฐานนั้นมีค่าต่อกว่าค่าธรรมเนียมที่เสีย ค่าธรรมเนียมประเภทนี้ควรถือเป็นภาษีด้วย อย่างไรก็ตาม ความเห็นในประการหลังของพระยาไชยศสมบัตินี้เป็นเรื่องยากแก่การปฏิบัติ เพราะในการประเมินผลประโยชน์ที่ได้รับจากรัฐ เพื่อเทียบกับค่าธรรมเนียมที่เสียนั้น ยากที่จะหลีกเลี่ยงการใช้คุลพินิจ และวิจารณญาณส่วนบุคคลได้

เก็บข้อจากผลประโภชน์ที่ร่างกฎทำมาหาได้โดยประชอบการต่างๆ เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน หรือโดยได้รับสิทธิจากรัฐบาลไปกระทำการ เช่น คุ้มครองสุรา เก็บของในป่า จับปลาในน้ำ ฉะนั้นจึง ให้มีคำว่า อาการค่านานา อาการสวน อาการสุรา อาการค่าน้ำ ใช้กัน มากันทุกวันนี้ ส่วนคำว่า ภาษี นั้นแต่เดิมไม่ใช่หมายความถึง การบังคับเก็บเงินเก็บของอะไรเลย เพียงมาปรากฏขึ้นเมื่อรัชกาลที่ 3 ว่า ได้ทรงสั่งการแก้ไขวิธีการเก็บเงินผลประโยชน์นั้นผ่านดินหลวง อย่าง อ้างให้มีผู้ว่าประมูลเงินหัวขอเพื่อรับผูกขาดกับผลประโยชน์ ให้ประมูลได้แก่เรียกว่า เจ้าภาษี และปรากฏว่าได้ตั้งเก็บภาษีใหม่ๆ ขึ้นอย่าง เช่น ภาษีพิริไทย ภาษีน้ำมันมะพร้าว ภาษีขันอับ ฯลฯ เป็นต้น ต่อจากนั้นมา คำว่าภาษี และ อาการ สังเกตว่าใช้สับสนกันมาก เพื่อจัดให้เป็นระเบียบ ราชการของ กระทรวงการคลังในเวลาหนึ่ง (2483) จึงมีหลักดังนี้ คือ คำว่า “ภาษี อาการ” ให้เป็นคำทั่วไป ...ส่วน ภาษี ให้หมายเฉพาะภาษี อาการประบที่เก็บโดยตรง และอาการให้หมายเฉพาะภาษี อาการ ประบทที่เก็บทางอ้อม ยกตัวอย่างเช่น ภาษีอากรที่เก็บจากเงิน ได้ของบุคคล เรียกว่าภาษีเงินได้ ภาษีอากรที่เก็บจากบุคคลที่นำ ลิงค์เข้ามายังต่างประเทศ เรียกว่าอากรขาเข้า เป็นต้น...” (วิรัตน์ไชย 2504 : 4 - 5)

การจัดวางระเบียบของกระทรวงการคลัง เพื่อมิให้การใช้คำ ว่า “ภาษี” และ “อาการ” เป็นไปอย่างสับสน ตามที่พระร่วงศรี- เชอ พระองค์เจ้าวิรัตน์ไชยทรงกล่าวถึงข้างต้นนี้ เข้าใจว่า ก็อกฎกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 5 ตุลาคม 2479 ซึ่งออกตาม ความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2476 ข้อ 2 แห่งกฎหมายกระทรวงการคลังดังกล่าวที่กำหนดให้มีการ จำแนกรายได้ของรัฐบาลออกเป็น 4 หมวด โดยที่มีคำนิยามดังต่อไปนี้¹¹

(1) หมวดภาษีอากร เป็นรายได้ที่รัฐบาลเรียกเก็บเพื่อประ โยชน์แห่งรัฐ เช่น ภาษีเงินได้ ภาษีสรรพาณิช และอากรแสตมป์ อากรณรด ก อากรศุลกากร เป็นต้น

(2) หมวดค่าธรรมเนียม เป็นรายได้ที่รัฐบาลเรียกเก็บโดย รัฐบาลทำกิจการให้ เช่น ค่าธรรมเนียมอําเภอ ค่าธรรมเนียมเรือ ผ่านประตูน้ำ เป็นต้น

(3) หมวดผลประโยชน์ ได้แก่ รายได้ซึ่งเกิดจากสมบัติของ แผ่นดิน เช่น รายได้จากป่าไม้ เมืองแร่ ดอกเบี้ยเงินฝาก ฯลฯ และการรัฐพาริษชย์ มีการรถไฟ การไปรษณีย์โทรเลข การไฟฟ้า การประปา เป็นต้น

¹¹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 53 หน้า 388 วันที่ 8 ตุลาคม 2479

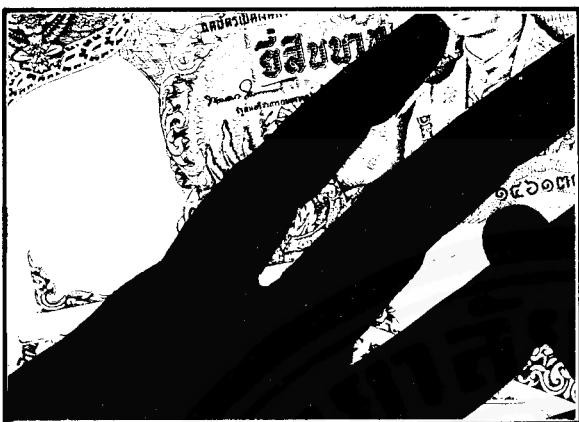
(4) หมวดเบ็ดเตล็ด เป็นรายได้อันๆ อันสงเคราะห์ เข้าหมวดนี้งเห็นว่าดีไม่ได้ เช่น เงินเหลือจ่ายปีเก่าสกิน เป็นต้น การกำหนดหลักการในการจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาล ดังกล่าวนี้ นับว่าช่วยให้การจัดหมวดหมู่มีความเป็นระเบียบมาก ขึ้น ผลที่ตามมาคือ การรายงานข้อมูลสถิติการคลังได้เปลี่ยน แปลงวิธีการจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาลตามไปด้วย ดังจะเห็นได้จากหนังสือสถิติพยากรณ์รายปีประเทศไทย บรรพ 21 พ.ศ. 2482-2487 (จุภาคพนวก 1) อย่างไรก็ตาม “ไม่ปรากฏว่ามีบท บัญญัติข้อหนึ่งข้อใดในกฎหมายที่รองรับการคลัง ลงวันที่ 5 ตุลาคม 2479 ฉบับดังกล่าวข้างต้นที่แยกແขยายความหมายที่แตกต่างกันระหว่าง “ภาษี” กับ “อาการ” ดังที่พระร่วงศรี-เชอพระองค์เจ้าวิรัตน์ไชย ทรงกล่าวไว้ ดังนั้น ความแตกต่างระหว่าง “ภาษี” กับ “อาการ” ใน意義ที่ว่า “ภาษี” หมายถึง ภาษีอากรประเภทที่เก็บโดย ตรง ส่วน “อาการ” หมายถึง ภาษีอากรประเภทที่เก็บทางอ้อม นั้น จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นการแยกແขยายความหมายอันเป็นที่เข้าใจ ในระหว่างหน่วยงานของกระทรวงการคลังท่ามั้น การแยกແขยาย ความหมายของภาษีอากรในทำนองดังลักษณะนี้ ปรากฏในคำบรรยายภาษีอากร พ.ศ. 2496 ของนายพิรัญ ศุภะบุตร ซึ่งได้ให้หรือ ดำเนินรายการดังนี้

“...ภาษี (Tax) หมายความว่า เงินที่รัฐบาลจัดเก็บมาโดย วิธีออกกฎหมายบังคับและไม่มีผลตอบแทนให้ประชาชนโดยตรง และโดยทั่วไปแล้ว ผู้เสียภาษีจะผูกภาระภาษีไปให้ผู้อื่นได้หาก เช่น ภาษีเงินได้ ภาษีป้าย เป็นต้น...”

“...อาการ (Duty) หมายความว่า เงินที่รัฐบาลเก็บมาโดยวิธีออกกฎหมายบังคับ และผู้เสียภาษีจะผูกภาระภาษีไปให้ผู้อื่นได้หาก ก็ อาการได้รับผลตอบแทนโดยตรงในบางกรณี เช่น อากรน้ำเสีย อากรแสตมป์ อากรคุณภาพ เป็นต้น...”

(พิรัญ ศุภะบุตร 2512 : 4)

คำอธิบายข้างต้นนี้สอดคล้องับพระราชบัญญัติของพระร่วงศรี- เชอ พระองค์เจ้าวิรัตน์ไชย กล่าวคือ ภาษีเป็นภาษีอากรที่เก็บโดย ตรง และอากรเป็นภาษีที่เก็บโดยอ้อม แต่พิรัญ ศุภะบุตร (2512 : 4) ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ความแตกต่างระหว่างภาษีกับอากร อยู่ที่ความเป็นไปได้ที่จะมีการผลักภาระภาษี กล่าวคือ ภาษีเป็นสิ่ง ที่ผู้เสียจะผลักภาระไปให้ผู้อื่นได้ยาก ส่วนอากรเป็นสิ่งที่อาจผลักภาระไปให้ผู้อื่นได้สะดวก ความแตกต่างระหว่างภาษีกับอากรตาม นัยนี้ ก็คือ ความแตกต่างระหว่างภาษีทางตรงกับภาษีทางอ้อมตาม นัยของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสิกซึ่งนั้นเอง ข้อที่น่าสังเกตุอก จากนี้ ก็คือ ความอรรถความหมายของนายพิรัญ ศุภะบุตร อากรหรือ



ภาษาทักษะอ้อม อาจมีคุณลักษณะของการได้รับผลต่างตอบแทน (quid pro quo) ก่อว่ากือ ผู้เสียการอาจได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากรัฐบาลก็ได้ คำอธิบายดังกล่าวเน้นสอดคล้องกับความเป็นมาของ การใช้คำว่า “อาการ” ในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย (ดูหัวข้อ 2 ข้างต้น)

อย่างไรก็ตาม “ไม่เพียงแต่การใช้คำว่า “ภาษี” และ “อาการ” จะเป็นไปอย่างสับสนเท่านั้น การจำแนกงบภาษีจากการออก เป็นภาษีทางตรงและภาษีทางอ้อมก็มีความสับสนด้วย (ดูภาค พนวก 1) ดังที่ ป้าย อังกฤษ (2498 : 223) กล่าวว่า

“...งบภาษีอกรตามปกติเรียกออกเป็นงบภาษีทางตรงและทาง อ้อม แต่การแยกเป็นภาษีทางตรงและทางอ้อมนั้น นักเตือนลดลงไม่ แน่นอนในทางปฏิบัติ ฉะนั้น ในงบประมาณ 2497 จึงตัดปัญหา ข้อนี้สิ้น รวมกันเป็นงบที่ยวเรียกว่างบภาษีอาการ...”

6. ยุคปี 2504 - ปัจจุบัน

ภายหลังการรัฐประหารในปี 2501 และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้พยายามที่จะปฏิรูป ระบบการบริหารนโยบายเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการ คลังนั้น ให้มีการสถาปนาสำนักงบประมาณขึ้นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2502 และสิ่งที่ตามมา ก็คือ การปฏิรูปกระบวนการงบประมาณ รวมตลอดทั้งการเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกประเภทรายได้ และรายจ่ายของรัฐบาล จุดเด่นของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ก็คือ ปี 2504 ซึ่งไม่เพียงแต่ว่าระบบเศรษฐกิจไทยจะถูกกำหนดใหม่เท่านั้น หากทว่ายังมีการเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันให้มาเริ่มต้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม อีกด้วย

ในการพิจารณาความคล่องแคลຍแห่งความหมายของคำว่าภาษี อาการนั้นตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา ออกสารบบประมาณประจำปี จะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจและความคิดของหน่วยราช-

การเกี่ยวกับเรื่องนี้ สิ่งที่เราจะพิจารณา ก็คือ การเปลี่ยนแปลงวิธี การจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาล

นับตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา ทางราชการได้จำแนกรายได้ ของรัฐบาลออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ (ดูภาคพนวก 3 และ 4) ก็คือ

- (1) รายได้จากภาษีอากร
- (2) รายได้จากการขายสิ่งของบริการ
- (3) รายได้จากรัฐพัฒน์
- (4) รายได้อื่น ๆ

รายได้ 4 หมวดดังกล่าวนี้นับเป็นโครงสร้างใหญ่ของวิธีการจำแนก ประเภทรายได้รัฐบาลนับตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา โดยมีได้มีการ เปลี่ยนแปลงเมื่อต้นปี 2504 ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในเวลาต่อมา ก็คือ การยกข่ายรายการงบประมาณจากหมวดหนึ่งไปสู่อีกหมวด หนึ่ง และการเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกหมวดย่อยภายในหมวด ใหญ่ทั้งสี่นี้

การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกรายได้ของรัฐบาลในปี 2504 เมื่อเทียบกับช่วงเวลา ก่อนหน้านี้นั้น มีข้อบ่งชี้สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

ประการแรก หมวด “รายได้จากรัฐสามิติ” ได้ถูกยกเลิก ไปจากภาคพนวก 2 เราจะเห็นได้ว่า รายได้จากรัฐสามิติคือ ประกอบ ด้วยรายได้จากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติและรายได้จากการพัฒนา รายได้ จากผลิตภัณฑ์ธรรมชาตินั้น นับตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา ส่วน หนึ่งถูกจำแนกไว้ในรายการ “ภาษีผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ” และอีก ส่วนหนึ่งถูกจำแนกไว้ในรายการ “ค่าขายผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ” (ในหมวดรายได้จากการขายสิ่งของและบริการ) ส่วนรายได้จากการ พัฒนา (อันประกอบด้วยค่าเช่า และค่าขายทรัพย์สินของรัฐ) ได้รวมไว้ในหมวดรายได้จากการขายสิ่งของและบริการ

ประการที่สอง หมวด “ค่าธรรมเนียม ค่าในอนุญาต และ ค่าปรับ” ได้ถูกยกเลิกไป ตามวิธีการจำแนกวิธีใหม่นี้ ค่าปรับรวม ไว้ในหมวดรายได้อื่น ค่าในอนุญาตถูกยกไปเป็นภาษีลักษณะอนุญาต ส่วนค่าธรรมเนียมจัดอยู่ในรายการ “ค่าบริการ” ในหมวดรายได้ จากการขายสิ่งของและบริการ

นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2504 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยน แปลงวิธีการจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาล ตามที่ปรากฏใน เอกสารงบประมาณดังต่อไปนี้

- (1) การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกประเภทภาษีอากร
- (2) การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกรายได้จากการขายสิ่ง ของและบริการ
- (3) การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกรายได้จากรัฐพัฒน์

6.1 การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกประเภทภาร্যื่ออาการ

หากมองย้อนไปในประวัติศาสตร์ เรายังพบว่า แต่เดิมมา นั้นทางราชการนิยมจำแนกประเภทภาร্যื่ออาการ ออกเป็นภาร์ยาทั้งหมด โดยที่ถือว่าค่าธรรมเนียมและค่าปรับนี้เป็นภาร์ยาที่ประเภทหนึ่งด้วย (คุกคามนักที่ 1) อ่าย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2488 เป็นต้นมา ไม่ปรากฏว่าสมุดสถิติรายปีของประเทศไทย ได้ใช้วิธีการจำแนกประเภทภาร์ยาที่อาการในลักษณะนี้ ในหมวดรายได้ จากการบัญชีภาร์ยา ก็เพียงแต่รายงานรายได้จากการจัดเก็บภาร์ยาที่อาการประเภทต่างๆ โดยมิได้มีการจัดกลุ่มประเภทภาร์ยาที่อาการเหล่านี้ (คุกคามนักที่ 2) วิธีการปฏิบัติดังกล่าวเนี้ยยังคงปรากฏต่อมาในเอกสารงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2504 (คุกคามนักที่ 3) อ่าย่างไรก็ตาม ในปีงบประมาณ 2505 เริ่มนิการจำแนกประเภทภาร์ยาที่อาการออกเป็น 6 ลักษณะ (คุกคามนักที่ 3) คือ

(1) ภาร์ยาเงินได้ ประกอบด้วยภาร์ยาเงินได้บุคคลธรรมด้า และภาร์ยาเงินได้นิติบุคคล

(2) ภาร์ยาที่การขายทั่วไป ประกอบด้วยภาร์ยาที่การค้าและอากร-แสตมป์

(3) ภาร์ยาที่การขายเฉพาะ ประกอบด้วยภาร์ยาโภคภัณฑ์ภาร์ยา ใน และภาร์ยาทรัพยากรธรรมชาติ (ได้แก่ อากรการประมง ค่าภาคหลวงแล้ว ค่าภาคหลวงไม่ประเภทต่างๆ ค่าภาคหลวงน้ำมันฯลฯ)

(4) ภาร์ยาสินค้าเข้า-ออก ประกอบด้วยอากรขาเข้าและอากรขาออก

(5) ภาร์ยาลักษณะอนุญาต ได้แก่ ในอนุญาตการพนัน ในอนุญาตต่างด้าว ในอนุญาตอาชุชปันและคอกไม้เพลิง ในอนุญาตสาธารณสุข ในอนุญาตประมงสุรา ในอนุญาตด่านป่าไม้ฯลฯ

(6) ภาร์ยาลักษณะอื่น ประกอบด้วยภาร์ยาจากสินทรัพย์ (เช่น ภาร์ยาถอนตัว ค่าทดแทนสหหิรัมทรัพย์ฯลฯ) และภาร์ยาลักษณะผูกขาด (เช่น รายได้จากการจ้างงานยาสูบ รายได้สลากรินแบ่ง รายได้จากการผูกขาดฯลฯ)

การจำแนกประเภทของภาร์ยาที่อาการออกเป็น 6 ลักษณะ ดังกล่าวเนี้ยได้เริ่มนิการในเอกสารงบประมาณปี 2505 และได้ยึดถือปฏิบัติต่อๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้ (ปีงบประมาณ 2527) ในระหว่างนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นในปีงบประมาณ 2521 กล่าวคือ รายได้สลากรินแบ่งและรายได้จากการจ้างงานยาสูบ ซึ่งคลองระยะเวลาระหว่างปีงบประมาณ 2504-2520 อีกเป็นภาร์ยาลักษณะผูกขาด ได้ถูกโอนย้ายไปอยู่ในหมวดรายได้จากการรัฐพัฒน์ นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2521 เป็นต้นมา

6.2 การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกรายได้จากการขายสิ่งของและบริการ

วิธีการจำแนกรายได้จากการขายสิ่งของและบริการ ออกเป็น 7 ประเภท ดังที่ปรากฏในเอกสารงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2504 นั้น (คุกคามนักที่ 3) ได้ใช้สืบท่องงานถึงปีงบประมาณ 2518 นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2519 เป็นต้นมารายได้จากการขายสิ่งของและบริการได้จำแนกออกเป็น 2 หมวดย่อย คือ หมวดย่อยที่หนึ่ง "ได้แก่" รายได้จากการขายหลักทรัพย์และทรัพย์สิน และหมวดย่อยที่สอง "ได้แก่" รายได้จากการขายบริการ (คุกคามนักที่ 4)

6.3 การเปลี่ยนแปลงวิธีการจำแนกประเภทรายได้จากรัฐพัฒน์

ในเอกสารงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2504 รายได้จากรัฐพัฒน์จำแนกออกเป็น 2 หมวดย่อย คือ รายได้จากการค้า-การของรัฐ และเงินส่วนแบ่งและปันผล สำหรับรายได้จากการค้าของรัฐนั้นก็คือ กำไรจากรัฐวิสาหกิจทั้งปวงนั้นเอง ส่วนหมวดย่อยเงินส่วนแบ่งและปันผลประกอบด้วยเงินส่วนแบ่งจากธนาคารแห่งประเทศไทย และเงินปันผลจากวิสาหกิจเอกชนที่รัฐบาลร่วมถือหุ้น (คุกคามนักที่ 3)

ต่อมาในปีงบประมาณ 2505 รายการเงินส่วนแบ่งจากธนาคารแห่งประเทศไทยได้แยกออกจากรายการเงินปันผลเป็นหมวดย่อยต่างหากจากกัน (คุกคามนักที่ 3) วิธีการจำแนกประเภทรายได้จากการรัฐพัฒน์ออกเป็น 3 หมวดย่อยดังกล่าวเนี้ย ได้ยึดถือสืบท่องงานถึงปีงบประมาณ 2517 นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2518 เป็นต้นมา การจำแนกประเภทรายได้จากการรัฐพัฒน์ได้จำแนกประเภทของค้าของรัฐตามประเภทของกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างละเอียดมากขึ้น (คุกคามนักที่ 4) กล่าวคือ นอกเหนือจากหมวดย่อยเงินส่วนแบ่งจากธนาคารแห่งประเทศไทย และหมวดย่อยเงินปันผลซึ่งมีอยู่เดิมแล้ว หมวดย่อยรายได้จากการค้าของรัฐได้จำแนกละเอียดดังนี้

- (1) รายได้จากการค้าของรัฐสาขาบริการสาธารณูปโภค
- (2) รายได้จากการค้าของรัฐสาขากิจกรรม
- (3) รายได้จากการค้าของรัฐสาขารัฐกิจกรรม
- (4) รายได้จากการค้าของรัฐสาขางานครุภัณฑ์
- (5) รายได้จากการค้าของรัฐสาขารัฐพัฒน์และบริการ

ครั้นต่อมาในปีงบประมาณ 2521 ได้มีการโอนรายการรายได้สลากรินแบ่งและรายได้จากการจ้างงานยาสูบ จากหมวดรายได้จากการ

ການມີຄວາມໄວ້ໃນໜຸ່ມຕະຫຼາດໄດ້ຈາກຮູ້ພາຜິຍ໌ ວິທີການຈຳນັກປະເທດໄໝໄດ້ຈາກຮູ້ພາຜິຍ໌ທັງກຳລ່າວນີ້ໄດ້ໃຫ້ສັບຕ່ອມຈານລຶ່ງປົງຈຸນັນນີ້ (ປົງປະມາດ 2527)

7. บทสรุปว่าด้วยศัพท์ภาษาอการในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย

จากการสำรวจความหมายและการคลี่กลายแห่งความหมายของคำว่า “ภัยอักร” ในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย เรายังห้ามเท็จเริงดังต่อไปนี้

(1) คำว่า “อากร” เป็นศัพท์ที่ใช้กันมาแต่สมัยกรุง—
คริอญชา โดยหมายถึงภาษีที่รัฐบุคคลเสียให้แก่รัฐบาลจากการที่ได้มี
โอกาสทางประโยชน์จากการรับราชการของรัฐ อากรจึงเป็นภาษีที่จัดเก็บ
ตามหลักผลประโยชน์แห่งรัฐ (The Benefit Principle of Taxation)
ส่วนคำว่า “ภาษี” นั้นแต่เดิมใช้ในความหมายว่า “டைப்ரீயบ” หา
ได้ใช้ในความหมายของรายได้ประเภทหนึ่งของรัฐบาลไม่ ต่อเมื่อมี
การจัดเก็บภาษีอากรประเภทใหม่จำนวน 38 ประเภทในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ใช้คำว่า “ภาษี”
สำหรับภาษีอากรที่จัดเก็บใหม่จำนวน 38 ประเภทนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะ
เอื้ออำนวยให้การบริหารการจัดเก็บภาษีอากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
โดยสามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มได้ว่าอากรเก่าและอากรใหม่ให้รับ
ได้แก่รัฐแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ในกรณีได้มีการเปลี่ยนงาน
ให้พระคลังมหาสมบัติรับผิดชอบการจัดเก็บอากรเก่า และให้พระ
คลังสินค้ารับผิดชอบการจัดเก็บอากรใหม่ สมเด็จฯ กรมพระยา
ดำรงราชานุภาพทรงอธิบายว่า คำว่า “ภาษี” ในความหมายที่เป็นราย
ได้ประหากานหนึ่งของรัฐบาลนั้น มาจากภาษาแต่จ้วว่า “ນູ້ຊື່” อัน
หมายถึงสำนักเจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่เก็บผลประโยชน์ของแผ่นดิน

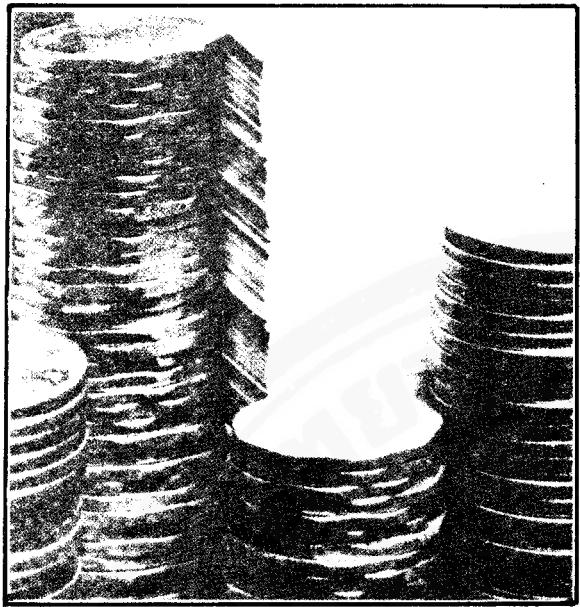
(2) เมื่อภาคเวลาล่วงเหลี่ยม ความแตกต่างในด้านความหมายระหว่างภาษาที่กับอาการในข้อที่เป็นภาษีอาการประเภทใหม่กับภาษีอาการประเภททั่วไปร่วมคละเลือน ไม่มีโครงสร้างถึง “ภาษี” ในฐานะที่เป็นอาการที่จัดเก็บใหม่ในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ อีกต่อไป พระยาอนุมนนราชธนได้อธิบายไว้ในคำแนะนำศูลภารก ว่า คำว่า “ภาษี” ในเวลาต่อมาได้แปรความหมายเป็นสิ่งที่เรียกว่า กองศินค้าเมื่อผ่านด่าน ส่วนคำว่า “อาการ” ซึ่งคงหมายถึงภาษีที่จัดเก็บจากผู้ที่มีโอกาสทางประโภชจากการของชาติใหม่翕อนดิม

(3) เมื่อเรารู้จารณาข้อมูลสถิติรายได้ของรัฐ ซึ่งปรากฏในสมุดสถิติพยากรณ์แห่งราชอาณาจักรสยาม หรือ Statistical Year Book of the Kingdom of Siam ซึ่งเริ่มจัดทำตั้งแต่ปี 2459

เราพบว่า ความหมายของภาษาอักษรได้คลี่เคลยไปในทางซึ่งใกล้เคียงกับความหมายสากล “ภาษี” มิได้หมายเฉพาะอักษรที่จัดเก็บไว้ในรัชกาลที่ ๓ หรือสิ่งที่เรียกว่าเก็บจากสินค้ามีผู้คนดำเนินอีกด้วยไป และ “อักษร” ก็มิได้หมายเฉพาะภาษีที่รายบุรุษเสียให้แก่รัฐบาลในฐานันท์ที่มีโอกาสหาประโยชน์จากทรัพยากรของชาติหรือมีอำนาจทางผูกขาดในการประกอบการทางอ่างเช่นกัน

(4) ในช่วงประมาณปี 2475-2478 พระบาทไชยศสมบัติ อธิษฐานว่า ภาร্যเป็นรายได้ที่รัฐบาลจัดเก็บจากการภาษณ์โดยอาสาขึ้นนำทาง ตามกฎหมาย และเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องชำระให้แก่รัฐบาลในฐานะที่ เป็นผลเมืองของประเทศ ส่วนอกรเป็นรายได้อันเกิดจากทรัพย์สิน ของรัฐ อันประกอบด้วยรัฐสามิตต์และรัฐพาณิชย์ ทั้งนี้ คำว่า “ภาร্য” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Tax ส่วนคำว่า “อาการ” ตรงกับ คำว่า Duty และมีอิทธิพลการรายการภาร์ยาอกรตามธรรมนิยมของ พระบาทไชยศสมบัติแล้ว เรายาจักล้าได้ว่าภาร์ยาเป็นเงินบริจาคที่ รายภูมิถูกบังคับให้จ่ายแก่รัฐบาลเพื่อนำไปใช้จ่ายในการจัดสร้าง บริการสาธารณสุขประเทศต่าง ๆ ส่วนอกรนั้นส่วนหนึ่งเป็นรายได้จาก ทรัพย์สินของรัฐบาลและทรัพยากรธรรมชาติ และอีกส่วนหนึ่งเป็น รายได้จากการค้าของรัฐบาล เราจะเห็นได้ว่าทั้งภาร์ยาและอาการ ต่างมีความหมายกว้างขวางกว่าเดิม อย่างไรก็ตาม เส้นแบ่งพระมหันต์ระหว่างภาร์ยา กับอาการ ซึ่งเริ่มคลี่คลายขัดเจนมากขึ้น กลับต้อง เกิดเรื่องอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการจัดเก็บภาร์ยานรดกในปี 2476 แต่กฤษฎีกาลับเรียกว่า “อาการมหันต์” ซึ่งทำให้การใช้คำว่า “ภาร์ยา” และ “อาการ” กลับสับสนมากกว่าเดิม อนึ่ง มีข้อนา สังเกตว่า ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับถูกจำแนกเป็นภาร์ยา อาการประเภทหนึ่งนับตั้งแต่ปี 2459 เป็นต้นมาจนถึงปี 2481 แสดงให้เห็นว่าภาร์ยาอกรตามความหมายของราชการไทยในขณะนั้น อาจมีผลต่างกันแนหรือไม่ก็ได้

(5) โดยที่มีการใช้คำว่า “ภัย” และ “อาชญากรรม” อย่างลับๆ กระทำการคุกคามจึงได้ข้อสรุปเป็นด้วยการออกกฎหมายไว้ในวันที่ 5 ตุลาคม 2479 ซึ่งออกตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการงบประมาณ พ.ศ. 2476 ตามกฎหมายว่าด้วยการคุกคามจึงกล่าวว่า “ให้จำแนกรายได้ของรัฐบาลออกเป็น 4 หมวด คือ หมวดภัยอาชญากรรม หมวดค่าธรรมเนียม หมวดผลประโยชน์และหมวดเบ็ดเตล็ด ตามวิธีการจำแนกดังกล่าวทั้งนี้ ไม่มีการแยกแยกความแตกต่างระหว่างภัยกับอาชญากรรมแต่ใช้คำว่า “ภัยอาชญากรรม” เป็นคำทั่วไป แต่กระนั้นก็ตามในวงราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายในกระบวนการคุกคาม ได้มีการใช้ศัพท์ “ภัย” และ “อาชญากรรม” ในความหมายที่เดียวกัน ดังที่พระบรมราชโองค์ทรงไว้ในพระราชบัญญัตินี้



ทรงกล่าวไว้ในคำบรรยายวิชากฎหมายการคลัง ณ มหาวิทยาลัย
วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในปี 2483 ว่า ภาษีหมายถึง ภาษี
อากรประเภทที่เก็บโดยตรง ส่วนอากรเป็นภาษีอากรที่เก็บโดย
อ้อม คำอธิบายท่านองนี้ได้ปรากฏต่อมาในคำบรรยายภาษีอากร
พ.ศ. 2496 ของนายหิรัญ สุระบุตร

(6) การจำแนกประเภทของภาษีอากร โดยแยกออกเป็นภาษี
ทางตรงและภาษีทางอ้อม “ได้ก่อให้เกิดความสับสน จนในที่สุด
ทางราชการจึงเลิกใช้วิธีการจำแนกดังกล่าวไว้ ทั้งนี้นับตั้งแต่ปีงบ
ประมาณ 2497 เป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเนื่องด้วยล้อลง
กับการเปลี่ยนแปลงทางทางการ เพราะในเวดดวงวิชาการเศรษฐศาสตร์
จะต้องมีการตัดสินใจอย่างกว้างขวางแล้วว่า วิธีการ
จำแนกประเภทของภาษีอากรต้องดังกล่าวหรือไม่ แต่ก็ได้มีการให้¹²
ผลที่ตามมาก็คือ ความแตกต่างด้านความหมายระหว่างภาษีกับ
อากรในข้อที่เป็นภาษีอากรทางตรงกับภาษีอากรทางอ้อมนั้น ก็
ค่อย ๆ กลายหายไป จนในปัจจุบันไม่ปรากฏว่าได้มีการใช้คำว่า
“ภาษี” และ “อากร” ในความหมายที่เดียวกันดังกล่าวไว้ หาก
แต่มีการใช้คำว่า “ภาษีอากร” เป็นคำที่ว่าไป การเปลี่ยนแปลง
ดังกล่าวนี้ได้ปรากฏอย่างเด่นชัดนับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2505 เป็น
ต้นมา เมื่อมีการจำแนกประเภทภาษีอากรตามแนวทางใหม่ อันเป็น
แนวทางที่ได้ถือปฏิบัติมาจนทุกวันนี้

¹² โปรดดู รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์ “คำนิยามของภาษีอากร : พรหมเดน
แห่งความรู้” สรรพากรสาส์น (กำลังจัดพิมพ์)

ภาคผนวกที่ 1
การจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาลไทย
พ.ศ. 2459/2474 พ.ศ. 2475 และ 2482/2487

พ.ศ. 2459-2474	พ.ศ. 2475	พ.ศ. 2482 – 2487
<p>1. รายได้โดยตรง</p> <p>1.1 รัฐสามิตร์</p> <p>1.11 เป้าไม้</p> <p>1.12 แร่</p> <p>1.13 การขายรัฐสมบัติ</p> <p>1.14 ค่าเช่าจากรัฐสมบัติ</p> <p>1.2 รัฐพาณิชย์</p> <p>1.21 การรถไฟ</p> <p>1.22 การไปรษณีย์ และธนาณัติ</p> <p>1.23 การวิทยุและ โทรทัศน์</p> <p>1.24 การไฟฟ้า</p> <p>1.25 การประปา</p> <p>1.3 รายได้โดยตรง ลักษณะอื่น ๆ</p> <p>1.31 การผลิต หรือภูมายาน้ำ</p> <p>1.32 ดอกเบี้ย ค่าป่วย การ และกำไร</p> <p>2. รายได้จากการ</p> <p>2.1 ภาษีทางตรง</p> <p>2.11 ภาษีที่ดิน</p> <p>2.12 เงินรัชชปการ</p>	<p>1. รายได้โดยตรง</p> <p>1.1 รัฐสามิตร์</p> <p>1.11 เป้าไม้</p> <p>1.12 แร่</p> <p>1.13 การขายรัฐสมบัติ</p> <p>1.14 ค่าเช่าจากรัฐสมบัติ</p> <p>1.2 รัฐพาณิชย์</p> <p>1.21 การรถไฟ</p> <p>1.22 การไปรษณีย์ และธนาณัติ</p> <p>1.23 การวิทยุและ โทรทัศน์</p> <p>1.24 การไฟฟ้า</p> <p>1.25 การประปา</p> <p>1.3 รายได้โดยตรง ลักษณะอื่น ๆ</p> <p>1.31 การผลิต หรือภูมายาน้ำ</p> <p>1.32 ดอกเบี้ย ค่าป่วย การ และกำไร</p> <p>2. รายได้จากการ</p> <p>2.1 ภาษีทางตรง</p> <p>2.11 ภาษีที่ดิน</p> <p>2.12 เงินรัชชปการ</p> <p>2.13 ภาษีเงินได้และ เงินเดือน</p> <p>2.14 ภาษีการค้า</p>	<p>1. รายได้โดยตรง</p> <p>1.1 รัฐสามิตร์</p> <p>1.11 เป้าไม้</p> <p>1.12 แร่</p> <p>1.13 การขายรัฐสมบัติ</p> <p>1.14 ค่าเช่าจากรัฐสมบัติ</p> <p>1.2 รัฐพาณิชย์</p> <p>1.21 การรถไฟ</p> <p>1.22 การไปรษณีย์ และธนาณัติ</p> <p>1.23 การวิทยุและ โทรทัศน์</p> <p>1.24 การไฟฟ้า</p> <p>1.25 การประปา</p> <p>1.3 รายได้โดยตรง ลักษณะอื่น ๆ</p> <p>1.31 ฝัน</p> <p>1.32 ดอกเบี้ยและ ค่าป่วยการ</p> <p>1.4 อากรผูกขาดต่าง ๆ</p> <p>1.41 ผูกขาดเก็บรังนก</p> <p>1.42 ผูกขาดเก็บ ฟองต่า</p> <p>1.43 ผูกขาดอื่น ๆ</p> <p>2. รายได้จากการ</p> <p>2.1 ภาษีทางตรง</p> <p>2.11 ภาษีที่ดิน</p> <p>2.12 เงินรัชชปการ</p> <p>2.13 ภาษีเงินได้และ เงินเดือน</p> <p>2.14 ภาษีการค้า</p>

<p>2.2 ภาษีลักษณะอื่น ๆ 2.21 ภาษีผืน 2.22 ภาษีศุลกากร 2.23 ภาษีสรรพาณิช 2.24 ภาษีภาษีใน 2.25 อากรค่าน้ำ 2.26 อากรป่อนเบี้ย 2.27 อากรหวย ก.ช. 2.28 อากรอื่น ๆ</p> <p>3. รายได้เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ</p>	<p>2.2 ภาษีลักษณะอื่น ๆ 2.21 ภาษีผืน 2.22 ภาษีศุลกากร 2.23 ภาษีสรรพาณิช 2.24 ภาษีภาษีใน 2.25 อากรค่าน้ำ 2.26 อากรอื่น ๆ 2.27 ค่าธรรมเนียม ค่าปรับและใบ อนุญาต</p> <p>3 รายได้เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ</p>	<p>2.15 ภาษีการธนาคาร และการประกันภัย 2.16 อากรมฤคก 2.2 ภาษีลักษณะอื่น ๆ 2.21 ภาษีศุลกากร 2.22 ภาษีสรรพาณิช 2.23 อากรแสคอมบ์ 2.24 ภาษีภาษีใน 2.25 อากรค่าน้ำ</p> <p>3. รายได้จากค่าธรรม- เนียมต่าง ๆ 4. รายได้เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ</p>
--	--	---

ที่มา

- Ministry of Finance, **Statistical Year Book of the Kingdom of Siam**, Vol.1 (1916) - Vol.15 (1929/30)
- Ministry of Finance, **Statistical Year Book of the Kingdom of Siam**, Vol.18 (1932/33)
- กรมเลขานุการคณะกรรมการรัฐมนตรี กองงบประมาณสต๊ดิ พยากรณ์ สถิติพยากรณ์รายปีประเทศไทย บรรพ 21 พ.ศ. 2482 - 2487

- หมายเหตุ**
- ก่อนฉบับบรรพที่ 13 พ.ศ. 2469 ยังไม่มีรายการ
รายได้จากการไฟฟ้าและการประปาในหมวดรายได้
จากรัฐพัฒนา
 - นับตั้งแต่ฉบับบรรพที่ 13 พ.ศ. 2469 ค่าธรรมเนียม
และค่าปรับขัดอยู่ในรายการ “ภาษีลักษณะอื่น ๆ”

ภาคผนวกที่ 2
การจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาลไทย
พ.ศ. 2488/2498 – 2499/2501

- | |
|---|
| <p>1. ภาษีอากร</p> <ul style="list-style-type: none">1.1 ภาษีคุณภาพ1.2 ภาษีเงินได้1.3 ภาษีการค้า1.4 ภาษีการซื้อโภภัณฑ์1.5 อากรแสตมป์1.6 อากรน้ำมันเชื้อเพลิง1.7 ภาษีโรงค้า1.8 ภาษีการซื้อข้าว1.9 ภาษีสุรา1.10 ภาษีเครื่องดื่มไม่มีอัลกอฮอล์1.11 ภาษียาสูบ1.12 ภาษีอากรอื่น ๆ <p>2. รายได้จากการดำเนินการ</p> <ul style="list-style-type: none">2.1 รายได้จากการผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ<ul style="list-style-type: none">– การป่าไม้– แร่– รังนก– การประมง2.2 รายได้จากการรักษาสิ่งแวดล้อม<ul style="list-style-type: none">– ค่าเช่า– ค่าขายทรัพย์สินของรัฐ <p>3. รายได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักงาน</p> <ul style="list-style-type: none">3.1 ระบบผู้นำชาติ3.2 บริการสาธารณูปโภค3.3 อุดหนุนการรวมและภาระชุมชน3.4 เงินส่วนแบ่งและเงินปันผล <p>4. ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับ</p> <ul style="list-style-type: none">4.1 วิสามัญ<ul style="list-style-type: none">– ค่าธรรมเนียมความไม่สงบเรียบร้อย– ค่าธรรมเนียมคนต่างด้าว– ค่าธรรมเนียมการพนัน– ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ4.2 สามัญ<ul style="list-style-type: none">– ค่าธรรมเนียมล้อเลื่อน– ค่าธรรมเนียมเรือออดอก– ค่าธรรมเนียมอาชุบปืนและดอกไม้ไฟ– ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ <p>5. รายได้อื่น ๆ</p> <ul style="list-style-type: none">5.1 ดอกเบี้ยเงินกู้5.2 ค่าป่วยการโอนเงินต่างจังหวัด5.3 เงินส่งคืนและชดเชย5.4 ผลประโยชน์เบ็ดเตล็ด <p>6. รายได้ทางพิเศษ</p> <ul style="list-style-type: none">6.1 รายรับจากการจำหน่ายข้าว6.2 รายรับอื่น ๆ |
|---|

ที่มา สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักงาน

สถิติกาลง สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพ 22

พ.ศ. 2488 – 2498 และ บรรพ 23 พ.ศ. 2499 – 2501

ภาคผนวกที่ 3
การจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาลไทย
ปีงบประมาณ 2504 และ 2505 – 2517

ปีงบประมาณ 2504

ปีงบประมาณ 2505 – 2517

1. รายได้จากภาษีอากร

- 1.1 ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
- 1.2 ภาษีเงินได้บริษัทและห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล
- 1.3 ภาษีการค้า
- 1.4 อากรแสตมป์
- 1.5 ภาษีโภคภัณฑ์ภายใน
- 1.6 ภาษีผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ
- 1.7 อากรอาออด
- 1.8 อากรขาเข้า
- 1.9 ภาษีลักษณะการอนุญาต
- 1.10 ภาษีจากทรัพย์สินและการโอน
- 1.11 ภาษีลักษณะผูกขาด

2. รายได้จากการขายสิ่งของและบริการ

- 2.1 ค่าขายที่ดินและสิ่งก่อสร้าง
- 2.2 ค่าขายผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ
- 2.3 ค่าจำหน่ายบริการสาธารณูปโภค
- 2.4 ค่าขายหนังสือราชการ
- 2.5 ค่าขายสิ่งของอื่น
- 2.6 ค่าบริการ
- 2.7 ค่าเช่า

1. รายได้จากภาษีอากร

- 1.1 ภาษีเงินได้
- 1.11 ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
- 1.12 ภาษีเงินได้บริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล
- 1.2 ภาษีการขายทั่วไป
- 1.21 ภาษีการค้า
- 1.22 อากรแสตมป์
- 1.3 ภาษีการขายเฉพาะ
- 1.31 ภาษีโภคภัณฑ์ภายใน
- 1.32 ภาษีทรัพยากรธรรมชาติ
- 1.4 ภาษีสินค้าเข้าอาออด
- 1.41 อากรอาออด
- 1.42 อากรขาเข้า
- 1.5 ภาษีลักษณะอนุญาต
- 1.6 ภาษีลักษณะอื่น
- 1.61 ภาษีจากสินทรัพย์
- 1.62 ภาษีลักษณะผูกขาด

2. รายได้จากการขายสิ่งของและบริการ

- 2.1 ค่าขายสังหาริมทรัพย์
- 2.2 ค่าขายผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ
- 2.3 ค่าขายสิ่งสาธารณูปโภค
- 2.4 ค่าขายหนังสือราชการ
- 2.5 ค่าขายสิ่งของอื่น
- 2.6 ค่าบริการ
- 2.7 ค่าเช่า

- | | |
|-----------------------------------|---------------------------------------|
| 3. รายได้จากการรับผิดชอบพัฒนาฯ | 3. รายได้จากการรับผิดชอบพัฒนาฯ |
| 3.1 รายได้จากการขอรับผิดชอบพัฒนาฯ | 3.1 เงินส่วนแบ่ง ngânการแห่งประเทศไทย |
| 3.2 เงินส่วนแบ่งและเป็นผล | 3.2 รายได้จากการขอรับผิดชอบพัฒนาฯ |
| 4. รายได้อื่นๆ | 4. รายได้อื่นๆ |
| 4.1 แสดงบัญชีการและค่าปรับ | 4.1 แสดงบัญชีการและค่าปรับ |
| 4.2 เงินส่วนกืนและขาดใช้ | 4.2 เงินรับกืน |
| 4.3 รายได้เบ็ดเตล็ด | 4.3 รายได้เบ็ดเตล็ด |

ที่มา 1. สำนักงบประมาณ งบประมาณประจำปีงบประมาณ 2504

เอกสารงบประมาณฉบับที่ 2: ประมาณการรายรับ หน้า
3-32

2. สำนักงบประมาณ งบประมาณประจำปีงบประมาณ 2505

เอกสารงบประมาณฉบับที่ 2: ประมาณการรายรับ หน้า 5-29

ภาคผนวกที่ 4
การจำแนกประเภทรายได้ของรัฐบาลไทย
ปีงบประมาณ 2519 – 2520 และ 2521 – 2527

ปีงบประมาณ 2519 – 2520

ปีงบประมาณ 2521 – 2527

1. รายได้จากการเมือง

1.1 ภาษีทางตรง

1.11 ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

1.12 ภาษีเงินได้นิติบุคคล

1.2 ภาษีการขายทั่วไป

1.21 ภาษีการค้า

1.22 อากรแสตมป์

1.3 ภาษีการขายเฉพาะ

1.31 ภาษีโภภัณฑ์ภายใน

1.32 ภาษีทรัพยากรธรรมชาติ

1.4 ภาษีสินค้าเข้า – ออก

1.41 อากรขาออก

1.42 อากรขาเข้า

1.5 ภาษีลักษณะอนุญาต

1.6 ภาษีลักษณะอื่น

2. รายได้จากการขายสิ่งของและบริการ

2.1 การขายหลักทรัพย์และทรัพย์สิน

2.11 ค่าขายอสังหาริมทรัพย์

2.12 ค่าขายผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ

2.13 ค่าขายหลักทรัพย์

2.14 ค่าขายหนังสือราชการ

2.15 ค่าขายสิ่งของอื่น

2.16 ค่าขายทรัพย์สิน

2.2 การขายบริการ

2.21 ค่าบริการ

2.22 ค่าเช่า

1. รายได้จากการเมือง

1.1 ภาษีทางตรง

1.11 ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

1.12 ภาษีเงินได้นิติบุคคล

1.2 ภาษีการขายทั่วไป

1.21 ภาษีการค้า

1.22 อากรแสตมป์

1.3 ภาษีการขายเฉพาะ

1.31 ภาษีโภภัณฑ์ภายใน

1.32 ภาษีทรัพยากรธรรมชาติ

1.4 ภาษีสินค้าเข้า–ออก

1.41 อากรขาออก

1.42 อากรขาเข้า

1.5 ภาษีลักษณะอนุญาต

1.6 ภาษีลักษณะอื่น

2. รายได้จากการขายสิ่งของและบริการ

2.1 การขายหลักทรัพย์และทรัพย์สิน

2.11 ค่าขายอสังหาริมทรัพย์

2.12 ค่าขายผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ

2.13 ค่าขายหลักทรัพย์

2.14 ค่าขายหนังสือราชการ

2.15 ค่าขายสิ่งของอื่น

2.16 ค่าขายทรัพย์สิน

2.2 การขายบริการ

2.21 ค่าบริการ

2.22 ค่าเช่า

ปีงบประมาณ 2519 – 2520

ปีงบประมาณ 2521 – 2527

3. รายได้จากการพัฒนาระบบฯ

- 3.1 เงินส่วนแบ่งจากธนาคารแห่งประเทศไทย
- 3.2 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชาสารสนเทศปีกอ
- 3.3 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชานักศึกษา
- 3.4 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชาอุดสาหกรรม
- 3.5 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชาเกษตรกรรม
- 3.6 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชาพัฒนาระบบฯ
- 3.7 เงินปันผล

4. รายได้อื่น

- 4.1 แสตมป์ดุษฎีและค่าปรับ
- 4.2 เงินรับคืน
- 4.3 รายได้เบ็ดเตล็ด

3. รายได้จากการพัฒนาระบบฯ

- 3.1 เงินส่วนแบ่งจากธนาคารแห่งประเทศไทย
- 3.2 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชาสารสนเทศปีกอ
- 3.3 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชานักศึกษา
- 3.4 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชาอุดสาหกรรม
- 3.5 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชาเกษตรกรรม
- 3.6 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชาพัฒนาระบบฯ
- 3.7 เงินปันผล
- 3.8 รายได้จากการของรัฐสาขาวิชาพัฒนาระบบฯ
- 3.9 รายได้จากการดำเนินงานสลาภกิจแบ่งรัฐบาล

4. รายได้อื่น

- 4.1 แสตมป์ดุษฎีและค่าปรับ
- 4.2 เงินรับคืน
- 4.3 รายได้เบ็ดเตล็ด

ที่มา เอกสารงบประมาณฉบับปีต่อไป

บรรณานุกรม

ก. ภาษาไทย

การเดินทางการค้ารัฐมนตรี กองประมวลสติพยากรณ์ สติพยากรณ์รายปีประเทศไทย บรรพ 21 พ.ศ. 2482 – 2487

ภาษาอูฐนี้ สมเกียรติบุตร และยุพา ชุมจันทร์ (แปล) การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2519

ขช. เรืองศิริฯ ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2352 - 2453 : ด้านเศรษฐกิจ มนุษยนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2522

ข้อมันต์ สมทวนิช และขัดดิยา กรรมสูตร (รวมรวม) เอกสารการเมืองการปกครองไทย โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2518

ไชยศสมบัติ, พระยา วิทยาศาสตร์การคลังและกฎหมายการคลัง: คำสอนชั้นปริญญาโททางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง พ.ศ. 2478 ฉบับพิเศษครั้งที่ 2 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง 2493

ญาดา ประภาพันธ์ ระบบเจ้าชายในอากรสมัยกรุงเทพฯ ยุคต้น สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ 2524

แวงค์ พ่วงพิศ “บทบาทของคนจนในการประมูลภารืออากร” วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 5 เล่มที่ 2 (ตุลาคม 2518 – มกราคม 2519)

คำริงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา อัลชิดธรรมเนียมต่างๆ ภาคที่ 15 ดำเนินการเมื่อตั้งกับพระนิพนธ์อธิบาย พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายหิรัญ ศุตดะบุตร โรงพิมพ์อักษรสาส์น 2512

ปรีดี พนมยงค์ ชีวประวัติยอดองนายปรีดี พนมยงค์ จัดพิมพ์โดยโครงการ “ปรีดี พนมยงค์กับสังคมไทย” อุบลินทร์การพิมพ์ 2526

ป้าย อึ้งภากรณ์ การคลัง บริษัท ประมวลมิติ จำกัด 2498

ปีบันทึก ปีdırar ระบบไฟร์ในสังคมไทย พ.ศ. 2411 - 2453 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับมนุษยนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ 2526

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ 2525

วิชัย ประสังสิต ประวัติสารพาก ฉบับสมบูรณ์ กรุงเทพการพิมพ์ 2514

วิวัฒน์ไชย, พระวรวงศ์เชื้อ พระองค์เจ้า กฎหมายการคลังว่าด้วยรายได้ของรัฐ กำบำรุง ณ มหาวิทยาลัยวิชาชีรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2483 พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระร่วงศ์เชื้อพระองค์เจ้าวิวัฒน์ไชย ณ เมรุหน้าพลับพลามอสิริ ยากรณ์ วัดเทพศิรินทร์กรุงวัววศ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2504 โรงพิมพ์อักษรสาส์น 2504

สถาบันนักวิจัย วาระรัตน์, ม.จ.และวิจิตร คุลิตานนท์ กฎหมายการคลัง คำสอนชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง 2477 โรงพิมพ์อักษรนิติ 2478

สมสวาง ชวนไชยสิทธิ์ “การปฏิรูปภาษีอากรรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2515

สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงบประมาณ เอกสารงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ 2504 ถึง 2527

สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานสถิติแห่งชาติ สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพ 24 พ.ศ. 2506 โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี 2507

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักงานสถิติกาง สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพ 22 พ.ศ. 2488 – 2498 และ บรรพ 23 พ.ศ. 2499 – 2501

สุมาลี บำรุงสุข “การรวบรวมรายได้แผ่นดินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (2416 – 2453) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525

พิรัญ ศุตดะบุตร คำบรรยายภารืออากร หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายหิรัญ ศุตดะบุตร โรงพิมพ์อักษรสาส์น 2512

อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. สังคมไทยในสมัยต้นรัตนโกสินธ์ พ.ศ. 2325 - 2416 แปลโดย ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข และพรณี สรุงนุกุณี โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2518

อันุบาลราชบูรน, พระษฯ ดำเนินสุลกากร โรงพิมพ์พระจัันทร์ 2482
พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พระวรวงศ์
เธอพ่อเมืองพะสึดธิราช พิมพ์เป็นกุญแจสรวงในงานพระราชทาน
เพลิงศพพระบรมวงศาวราภูดี (กิมสาน รักดะบุตร) ณ ลาน-

ศาลาอนกฤษทัมยุต วัดไสมรรสวิหาร เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2506

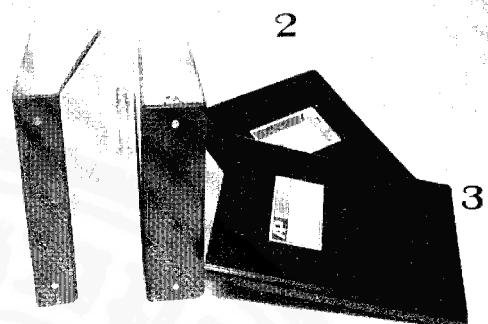
อรัญ ธรรมโน ภารกัลย์ ภารพิมพ์พระนคร 2507

๖. ความคืบหน้า

Brown, Ian George, "The Ministry of Finance and the Early Development of Modern Financial Administration in Siam, 1885-1910", Ph.D. Thesis, University of London (1975)

Thailand, Ministry of Finance, **Statistical Year Book of the Kingdom of Siam**, various issues.

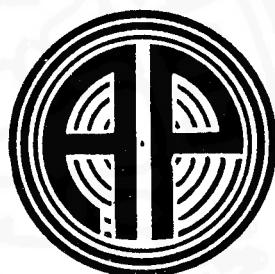
Wales, H.G.Q. **Ancient Siamese Government and Administration**
London : Bernard Quaritch, 1934.



1

2

3



ห้างหุ้นส่วนจำกัด อะไหล่ไทยอุดม

200/52-53 ซอยพุทธโถสต ถนนเรศ
กรุงเทพมหานคร โทร. 234-6425, 234-1421

ผู้ผลิตและจำหน่ายแฟ้มเครื่องหมาย AP
ซึ่งได้รับการจดทะเบียนผลิตภัณฑ์จากสำนักงาน
มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุต-
สาหกรรม

แฟ้มดี มีมาตรฐาน ราคาถูกคุ้มค่า